

Rettelsesblad
Natura 2000-plan nr. 12 Store Vildmose

J.nr. NST-422-573
Ref. Naturstyrelsen Aalborg
Dato 13. feb. 2012

Rettelsesblad til Natura 2000-planer, hvor beregning af naturtypernes tilstand er justeret

I forbindelse med nykodning af tilstandssystemerne for naturtyper til brug for visning på Danmarks Miljøportal har Bioscience, Århus Universitet opdaget fejl i deres hidtidige beregninger af især skovtilstanden og naturtilstanden for heder og klitter.

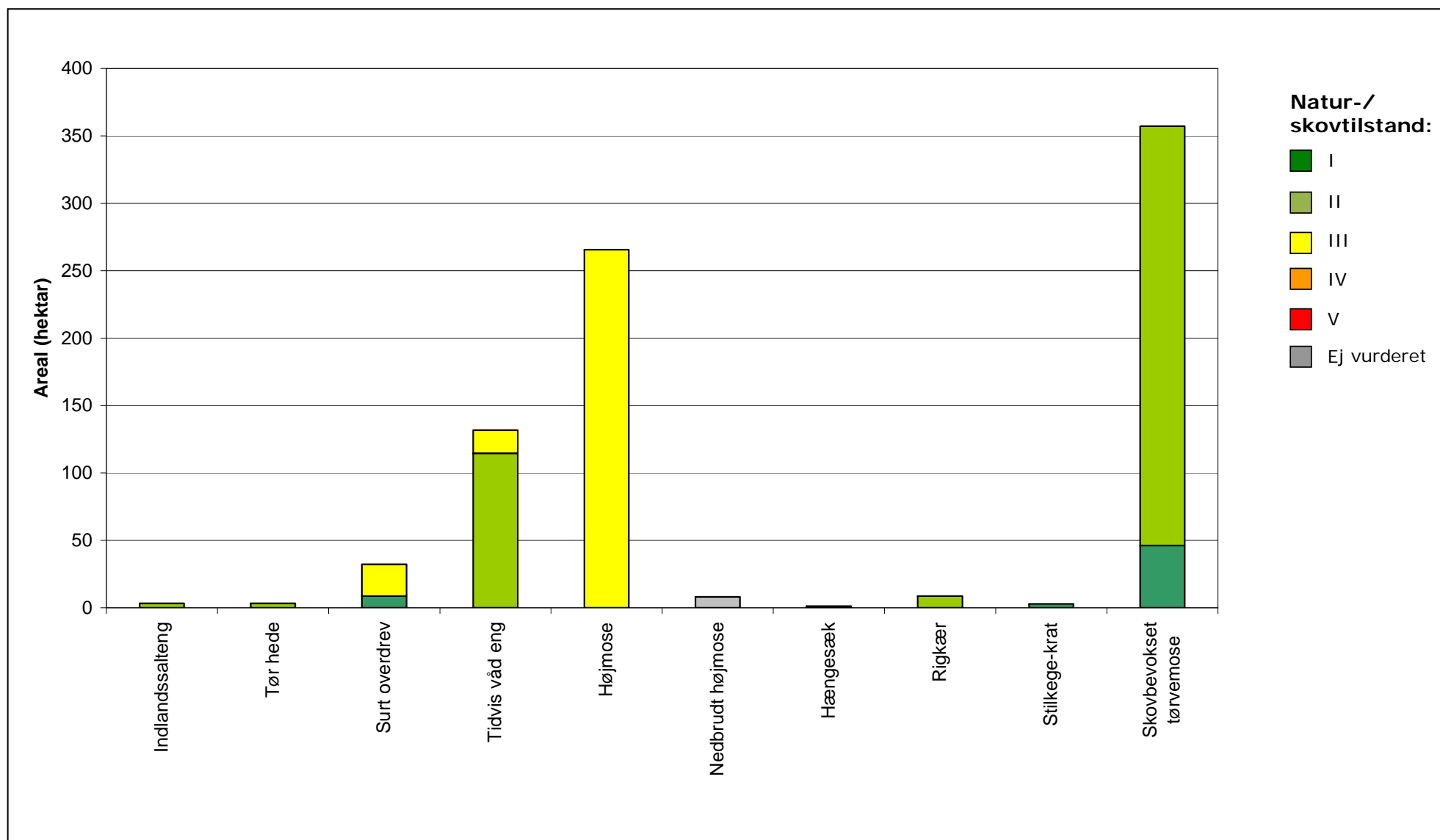
Fejlene skyldes flere forhold, men særligt at de såkaldte 'problemarter' ikke har indgået korrekt i beregningen, hvorfor artsindexet i skovtilstands-beregningen i flere tilfælde nedgraderes. Samtidig viser det sig, at hydrologi-parameteren i visse situationer uretmæssigt har talt negativt med, hvilket betyder, at strukturindekset i skovtilstands-beregningen i en række tilfælde skal opgraderes.

En nyberegning af skovtilstanden medfører ændringer i tilstandsklassen for op mod 10 % af de ca. 5.500 registreringer. For knap 200 af registreringerne betyder det en ændring fra ugunstig til gunstig skovtilstand eller omvendt. Der er fundet tilsvarende fejl i artsindexet for enkelte lysåbne naturarealer, således at ca. 150 registreringer ud af ca. 10.000 ændrer tilstand.

Når Danmarks Miljøportal primo februar gør en opdateret version af naturtilstandsberegneren offentlig tilgængelig, vil de nævnte korrektioner være indarbejdet.

Korrektionen medfører ikke ændringer i målsætning og indsatsprogram i Natura 2000-planen, idet målsætningen er langsigtet, og indsatsprogrammet bygger på faktuelle forhold på arealerne og ikke den beregnede skov/naturtilstand. Fejlrettelsen betyder dog, at Natura2000 planens beskrivelse af naturtypernes tilstand, og søjlerne i planernes figur 4 kan være ukorrekte. Den rettede tekst og figur 4 til plan for Natura 2000-område nr 12 Store Vildmose:

”Ny figur 4

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Af figur 4 fremgår det, at størstedelen af de lysåbne naturarealer i Store Vildmose-området har ugunstig naturtilstand, mens hele arealet med skovnatur har gunstig skovtilstand.

I det følgende nævnes eksempler på de bagvedliggende data for tilstandsvurderingerne:

På arealerne med aktiv højmose er artstilstanden høj (klasse I). Strukturtilstanden på arealerne er til gengæld utilfredsstillende, idet de er vurderet til moderat strukturtilstand (klasse III). Dette kan henføres til problemer med afvanding og tilgroning.

Da artspuljen er til stede i området, er der et stort potentiale for etablering af aktiv højmose med høj naturtilstand, hvis strukturerne forbedres i tide.

Høslet-engen i Store Vildmose-områdets nordvestlige hjørne omfatter habitatnaturtyperne indlandssalteng, tidvis våd eng, surt overdrev og rigkær. I dette område har arealerne god artstilstand (klasse II), mens strukturtilstanden er høj til moderat (klasse I-III).

For disse forekomster gælder, at tilgroning ikke er det store problem, men der er problemer med afvanding og gødskningskader og arealerne indeholder da heller ikke det store antal arter, som er typiske for de pågældende naturtyper"

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

1065 Hedepletvinge

Vurderet Ugunstig

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Tilgroning	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Høslet
Arealreduktion/ fragmentering	Udvidelse af naturarealet	☒	☒	☐	☒	Etablering på §3-arealer Afgræsning Høslet Hedepleje Rydning af vedplanter

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

1095 Havlampret

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Belastning med organisk stof	Reduktion af tilledning af organisk stof	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Begrænsning el. ophør af drift
For få egnede gyde- og levesteder	Miljøvenlig vandløbspleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ændret vedligeholdelse af vandløb
For få egnede gyde- og levesteder	Miljøvenlig vandløbspleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ændret vedligeholdelse af vandløb
For få egnede gyde- og levesteder	Miljøvenlig vandløbspleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Naturforvaltning

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

1340 * Indlandssaltenge

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Høslet
Pesticidpåvirkning	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

1355 Odder

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

3160 Brunvandede søer og vandhuller

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☐	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

3260 Vandløb med vandplanter

Ukendt

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				
		1	2	3	4	
Grødeskæring i vandløb	Miljøvenlig vandløbspleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ophør med grønnskæring Reduceret grønnskæring Selektiv grønnskæring
Vandløbsoprensning	Miljøvenlig vandløbspleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ændret vedligeholdelse af vandløb

---

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Afgræsning Høslet Hedepleje
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Naturpleje
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning
Pesticidpåvirkning	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

6230 * Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				
		1	2	3	4	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Rydning af vedplanter
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Høslet Afgræsning
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Pesticidpåvirkning	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				
		1	2	3	4	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Rydning af vedplanter
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Grøftning og dræning	Forbedring af hydrologi	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Afskæring af dræn og grøfter
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Afgræsning Høslet
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Pesticidpåvirkning	Ingen indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Mulige virkemidler til truslen: Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

6430 Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Ingen kendte trusler	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☐	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

7110 * Aktive højmoser

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Rydning af vedplanter
Arealreduktion/ fragmentering	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☒	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode
Grøftning og dræning	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode
Pesticidpåvirkning	Ingen Indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

7120 Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
		☐	☐	☐	☐	

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

7140 Hængesæk og andre kærsmfund dannet flydende i vand

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Rydning af vedplanter
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Høslet
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Gældende lovgivning
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Randzoner
Pesticidpåvirkning	Ingen indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☐	Mulige virkemidler til truslen: Ingen indsats i 1. planperiode

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

7230 Riggær

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Grøftning og dræning	Forbedring af hydrologi	☒	☐	☐	☒	Afskæring af dræn og grøfter
Næringsbelastning fra dyrkede arealer	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☒	Høslet
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☒	Gældende lovgivning
Pesticidpåvirkning	Ingen indsats i 1. planperiode	☒	☐	☐	☒	Ingen indsats i 1. planperiode

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

9160 Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund

Bevaringsprognose:

Ukendt

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
		☐	☐	☐	☐	

Natura 2000-område: 12 Store Vildmose

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

9190 Stilkegeskove og -krat på mager sur bund

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Gældende lovgivning

Habitatområde: 12 Store Vildmose

Udpegningsgrundlag:

91D0 * Skovbevoksede tørvemoser

Bevaringsprognose:

Ugunstig

Langsigtet mål:

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler til truslen:
		1	2	3	4	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Gældende lovgivning
Utilstrækkelig beskyttelse	Beskyttelse af utilstrækkeligt beskyttede arealer	☒	☐	☐	☐	Skovnaturtypebevarende drift/pleje

Høringsnotat for Natura 2000-plan

NOTAT

vedrørende høringssvar til Natura 2000-plan 2010-2015 inkl miljørapport (SMV)

*Forslag til Natura 2000-plan nr. 12
Habitatområde H 12*

Store Vildmose

Udkast til Natura 2000-plan blev annonceret i ekstern høring den 4. oktober 2010. Høringsfristen udløb den 6. april 2011.

Høringsmateriale, høringssvar og høringssnotater kan ses på

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura_2000_planer/

Og

<http://websag.mim.dk/HoeringVandOgNatur2010/WebSider/visalle.aspx>

Forslag til Natura 2000-plan er annonceret offentligt og desuden sendt i høring hos relevante myndigheder (jf. miljømålsloven § 43 og bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplaner § 5).

Naturstyrelsen har modtaget i alt 1650 høringssvar vedrørende de enkelte Natura 2000-planer, og dertil omkring 300 mere generelle høringssvar vedrørende vand- og naturplanlægningen. De generelle høringssvar er sammenfattet i et samlet notat, der kan ses på www.nst.dk

Til Natura 2000-plan nr. 12 er der modtaget i alt 4 høringssvar.

Svarene har især berørt følgende punkter:

- 1. Forslag til virkemidler*
- 2. Trusler*
- 3. Modsatrettede naturinteresser*
- 4. Igangværende pleje og genopretning*
- 5. Forundersøgelse*

Yderligere har høringssvarene berørt følgende emner, hvortil der henvises til det generelle høringssnotat (kan findes via ovenstående link):

- 6. Lovgrundlag*
- 7. Kvælstof*
- 8. Økonomi*
- 9. Synergi med vandplaner*
- 10. Udpegningsgrundlag og afgrænsning*
- 11. Andre naturbeskyttelsesinteresser*

12. Klima
13. Datagrundlag
14. Tilstandsvurdering og bevaringsstatus
15. Indsatsprogram
16. Overvågning
17. Proces
18. Generel målsætning

I det følgende sammenfattes de væsentligste synspunkter til de ovenfor nævnte punkter 1-5. Kommentarer hertil er anført i kursiv.

Det skal bemærkes, at høringssvarene kun er gengivet i hovedtræk. Ønskes detaljerede oplysninger om svarenes indhold, henvises der til de fremsendte høringssvar.

Bemærkninger til planforslaget

1. Forslag til virkemidler

Jørgen Skeel foreslår opdræt og udsætning af hedepletvinge.

DN Brønderslev foreslår brede beskyttelseszoner omkring højmosen, samt en hævning af vandstanden i randzonen. DN Jammerbugt foreslår konkret en "bufferzone" på 300 m.

DN Brønderslev foreslår endvidere fældning af dunbirk og pil og fjernelse af det skovede materiale, samt græsning med kreaturer.

De foreslåede tiltag er for konkrete til Natura 2000-planen. Der henvises endvidere til det generelle høeringsnotat om virkemidler og indsatsprogram.

2. Trusler

DN Brønderslev og Jammerbugt Kommune nævner tørveindvinding som en trussel.

Naturstyrelsen har ikke observeret tørveindvinding indenfor habitatområdet. Tørveindvinding nævnes derfor ikke som en trussel.

Dansk Ornitologisk Forening fremfører en række trusler for områdets fuglearter.

Naturstyrelsen planlægger kun for arter der figurerer på udpegningsgrundlaget.

3. Modsatrettede naturinteresser

DN Brønderslev har påpeget at der er uoverensstemmelse mellem bevaring af ældre skovbevoksede tørvemoser og forbedring af hydrologien til gavn for aktiv højmose.

Naturstyrelsen har lavet en overordnet prioritering, der prioriterer aktiv højmose over skovbevokset tørvemose og nedbrudt højmose.

Ældre skovbevoksede tørvemoser er værdifulde, men bør ikke hindre genskabelsen af naturlig hydrologi i aktiv højmose.

4. Igangværende pleje og genopretning

Jammerbugt har nye oplysninger om naturpleje

Oplysningerne indføres i planen.

5. Forundersøgelse

Jammerbugt Kommune berører forundersøgelsen i deres høringssvar.

Forundersøgelsen aftales mellem Naturstyrelsen og kommune ifm. dialogen om handleplanlægningen/opfølgningen på indsatsprogrammet

Justeringer af forslag til Natura 2000-plan nr 12

Planen er på baggrund af de indkomne bemærkninger blevet opdateret i afsnittet "Igangværende pleje og genopretning".

Naturstyrelsens egne justeringer af forslag til Natura 2000-plan nr. 12

På baggrund af dialog i høringsperioden, og Naturstyrelsens egne overvejelser, er der foretaget justeringer af teksten i prognoseafsnittet og i afsnittet "Igangværende pleje og genopretning". Retningslinje om sikring af levesteder for arter er ændret, så artsspecifikke detaljer er udeladt.

Hverken ændringerne som følge af de indkomne bemærkninger, eller Naturstyrelsens egne justeringer giver anledning til fornyet høring af planforslaget.

Sammenfattende redegørelse for høring over miljørapport (SMV)

Parallelt med offentlig høring af planudkast til Natura 2000-plan for område nr 2 har SMV-redegørelse for planen været i offentlig høring i henhold til bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer §8.

Natura 2000-planens formål er at sikre eller genoprette bevaringsstatus for de arter og naturtyper, der har dannet grundlag for udpegning af Natura 2000-område nr 12. SMV-rapporten viste ikke modstrid med andre miljøhensyn, og der er i den offentlige høring ikke modtaget kommentarer til rapporten.

Den offentlige høring har givet anledning til ændring af Natura 2000-planen, hvor afsnittet "Igangværende pleje og genopretning" er blevet opdateret.

På baggrund af dialog i høringsperioden, og Naturstyrelsens egne overvejelser, er der foretaget justeringer af teksten i prognoseafsnittet og i afsnittet "Igangværende pleje og genopretning". Retningslinje om sikring af levesteder for arter er ændret, så artsspecifikke detaljer er udeladt.

Hverken ændringerne som følge af de indkomne bemærkninger, eller Naturstyrelsens egne justeringer giver anledning til fornyet høring af planforslaget.

Naturstyrelsen vil overvåge effekten af Natura 2000-planen gennem det nationale overvågningsprogram NOVANA,

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/National_naturbeskyttelse/Overvaagning_af_vand_o

[g_natur/](#), som følger udviklingen i naturtilstanden og arealudbredelse af de naturtyper og arter, som planlægningen omfatter. Desuden vil Naturstyrelsen i samarbejde med NaturErhvervstyrelsen og Kommunernes Landsforening overvåge fremdriften i den forudsatte forvaltningsindsats.

Bilag: Afsendere af høringssvar til nr. 12:

- ID1366 - DN
- ID1991 - Jammerbugt Kommune
- ID2015 - DOF-Nordjylland
- ID3561 – Jørgen Skeel, Birkelse Gods

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N12, Store Vildmose.

Den enkelte naturplan skal ifølge lov nr. 1398 af 22. oktober 2007 om miljøvurderinger af planer og programmer have sin egen miljørapport. Rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af bilag 1 i loven.

a) Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af 1) en basisanalyse, 2) en målsætning af det enkelte område, 3) et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse. Der er udarbejdet en overordnet målsætning for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Indsatsprogrammet angiver både generelle og konkrete retningslinjer for den forvaltning, der skal implementeres i 1. planperiode (6 år og 12 år for fredskovspligtige arealer) startende fra 2010. Endelig er der en kort beskrivelse af sammenhæng til vandplanen og et oversigtsskema, der opsummerer Natura 2000-planen jf. naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Formål

Planens mål på sigt er skitseret nedenfor. Indsatsen i 1. planperiode skal sikre eksisterende naturværdier på udpegningsgrundlaget og starte en proces, der genopretter akut truet natur under hensyntagen til eventuelle modstridende naturinteresser. For området gælder følgende overordnede målsætning:

Det overordnede mål for Natura 2000-området er, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus. Store Vildmose-området bør rumme store områder med aktiv højmoser med høj naturtilstand. Naturtypens areal bør øges ved genopretning fra arealer med nedbrudt højmoser og skovbevokset højmoser, som nedprioriteres. Høslet-engen ved Stavad Enge med habitatnaturtyperne indlandssalteng, surt overdrev, rigkær og tidvis våd eng sikres. Der bør endvidere sikres velegnede levesteder for den truede dagsommerfugl he-depletvinge.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en lav næringsbelastning, en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi, samt optimal drift og pleje.

Relevante planer

Hele området er fredet. Nordjyllands Amt har udformet en plejeplan for en del af området. Plejeplanen har omfattet fældning af træer og buske.

Der er indgået 31 MVJ-aftaler på i alt 198 ha.

Arealet med stilkege-krat er omfattet af egekrataftale.

Det skal nævnes, at Stavad-Engen er Danmarks største sammenhængende og kontinuert slæde høslet-eng.

Natura 2000-områderne vil fremgå af landsplandirektivet (de tidligere regionplaner). Disse skal indeholde retningslinjer i overensstemmelse med bekendtgørelsen om udpegnings- og administration af internationale beskyttelsesområder nr. 408 af 1. maj 2007. Det betyder, at landsplandirektivet skal indeholde retningslinjer, der i overensstemmelse med direktivforpligtelserne kan understøtte områdernes bevaringsmålsætninger. Landsplandirektivet indeholder derfor ikke udlæg af nye arealer til byzone, sommerhusområde, nye større vejanlæg, øvrige trafik og tekniske anlæg eller væsentlige udvidelser eller nye områder til råstofindvinding på land mv.,

mens der kan være retningslinjer, der bidrager til at sikre naturforholdene, jf. bestemmelser i bekendtgørelsens § 5.

Der vil derfor ikke med Natura 2000-planens bevaringsmålsætninger og retningslinjer for den efterfølgende kommunale planlægning være modstrid mellem den og landsplandirektivet.

b) Nul - alternativ

En række naturtyper og levesteder for arter kræver vedvarende drift for at sikre og opretholde gunstig bevaringsstatus det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre i ugunstig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke planen for 1. planperiode iværksættes, vil tilgroningen af især den aktive højmosse fortsætte, desuden vil tilgroningen af de lysåbne naturtyper som surt overdrev og tidvis våd eng øges i takt med den fortsat høje belastning med luftbåren kvælstof. Der vil fortsat ske næringsbelastning i form af randpåvirkning og der vil også ske en øget arealreduktion og fragmentering af de lysåbne naturtyper.

Der vil også fortsat værre en u hensigtsmæssig hydrologi i store del af området. Hedepletvinge vil ikke kunne genindvandre, med mindre dens levevilkår forbedres.

Det betyder at naturtyper, dyre- og plantearter risikerer en forværring af deres bevaringstilstand. Dette vil fremover vanskeliggøre opnåelse af gunstig bevaringsprognose for områdets udpegningsgrundlag.

Bevaringsprognose er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Ingen af naturtyperne eller arterne på udpegningsgrundlaget

Bevaringsprognose er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Indlandssalteng på grund af randpåvirkning fra dyrkede arealer og tilgroning.
- Tør hede og surt overdrev på grund af tilgroning, og at den laveste tålegrænse for kvælstof deposition er overskredet på hele arealet.
- Tidvis våd eng på grund af tilgroning, afvanding, og at den laveste tålegrænse for kvælstof deposition er overskredet på næsten halvdelen af arealet.
- Højmosse (inklusiv arealet med brunvandet sø, nedbrudt højmosse og sekundær skovbevokset tørvemose) på grund af afvanding, tilgroning, randpåvirkning fra dyrkede arealer, og at den højeste tålegrænse for kvælstof deposition er overskredet på hele arealet. Prognosen for aktiv højmosse er også ugunstig fordi over 25 % af arealerne er i strukturklasse III-V.
- Hængesæk på grund af tilgroning og at den højeste tålegrænse for kvælstof deposition er overskredet på hele arealet.
- Rigkær på grund afvanding og randpåvirkning fra dyrkede arealer og fordi over 25 % af arealerne er i strukturklasse III-V.
- Stilkegekrat og skovbevokset tørvemose på grund af, at laveste tålegrænse for kvælstof deposition er overskredet på hele arealet.
- Hedepletvinge på grund af manglende fund ved eftersøgning og uegnede levesteder med tilgroede og fragmenterede djævelsbidbestande

Bevaringsprognose er ukendt p.g.a. manglende datagrundlag for:

- Næringsrig sø og vandløb
- Urtebræmme
- Egeblandskov (er ikke fundet)
- Havlampret og odde.

c) Miljøforhold i områder der kan blive berørt

Planen vil betyde en arealreduktion af habitatnaturtyperne nedbrudt højmose og skovbevokset tørvemose, dog bevares ældre (primær) skovbevoksede tørvemose. Desuden nedprioriteres habitatnaturtypen brunvandet sø til fordel for aktiv højmose.

Planens gennemførelse vil ikke få negative konsekvenser for nogle af de øvrige naturtyper og arter, der udgør områdets udpegningsgrundlag.

Planens gennemførelse vurderes tilsvarende ikke at få negative konsekvenser for bilag IV-arter i området. Det samme gælder de rødlistede arter muldebær og langbladet soldug.

d) Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er systematisk beskrevet i planen. Planens mål er, at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

e) Internationale miljøbeskyttelsesmål

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven. Planen vil sikre, at areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i statens retningslinjer for 1. planperiode. For området gælder:

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition på områdets habitatnaturtyper forventes at ske gennem en kommende ændring af husdyrgodkendelsesloven jf. regeringsudspillet Grøn Vækst, april 2009. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb, dyrkede marker, overfladevand, spildevand og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i områder med rigkær og tidvis våd eng.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje, og vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold samt kontinuitet og miljøvenlig vandløbspleje.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for Hedepletvinge - med store bestande af djævelsbid, lav vegetation og læ på arealer egnede til larvespind samt med fourageringssteder med nektarplanter, der blomstrer i flyvetiden. Naturpleje af potentielle levesteder for hedepletvinge afpasses, så leve-, etablerings- og spredningvilkårene for arten bliver så optimale som muligt. Odder – Sikre tilpas uforstyrrede opholdssteder omkring vandløb og gode fysiske forhold i vandløb samt et minimum af trafikdrab. Havlampret – Sikre gode gyde – og opvækstmuligheder i form af vandløb med god vandkvalitet, gode fysiske forhold med tilstrækkelige mængder af gydegrus og med tilfredsstillende vandrings- og fourageringsmuligheder.*
- 1.5 *Invasive arter som bjerg-fyr bekæmpes og deres spredning forebygges efter bedst kendte viden.*

I henhold til vandplanen vil de kommende vandplaner bidrage til at løfte indsatsen med hensyn til forbedret vandkvalitet, herunder reduktioner i tilførslen af næringsstoffer og håndteringen af miljøfremmede stoffer i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Vandplanerne vil derudover bidrage til at sikre kontinuitet i vandløb. En nærmere beskrivelse af konkrete sammenhænge

og synergier med den vandplan, der omfatter dette Natura 2000-område, afventer færdiggørelsen af vandplanforslaget.

f) Planens indvirkning på miljøet

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovens bilag 1f, i de tilfælde hvor de vurderes at være af væsentlig betydning.

<i>Planens indvirkning på</i>	<i>Påvirkes</i>	<i>Ingen på-virkning</i>	<i>Redegør for indvirkning</i>
Biologisk mangfoldighed	x		Sikring og forbedring af naturgrundlaget øger den biologiske mangfoldighed.
Befolkningen	x		De rekreative oplevelser i tilknytning til området sikres eller forbedres via et forbedret naturgrundlag.
Menneskers sundhed		x	-
Fauna og flora	x		Er redegjort for.
Jordbund		x	-
Vand	x		Sikring og forbedring via vandplanen og Natura 2000-planen.
Luft		x	-
Klimatiske faktorer		x	-
Materielle goder		x	-
Landskab	x		Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien.
Kulturarv, herunder kirker		x	-
Arkitektonisk arv		x	-
Arkæologisk arv		x	-

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

g) Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen statens retningslinjer.

Følgende konkrete tiltag er planlagt.

Sigtelinie 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter

2.1 *Egnede levesteder for hedepletvinge bør udvides.*

Sigtelinie 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen

3.1 *Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*

3.2 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

Sigtelinie 4. Særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare

- 4.1 *Arealer med nedbrudt højmoser og tilgroningsarealer med skovbevokset tørvemose bør udlægges til aktiv højmoser. Indsats vedrørende omdriftsarealer, § 3-arealer og forbedring af hydrologien af hensyn til højmosen udskydes til 2. planperiode. I 1. planperiode gennemføres et forprojekt, som kan belyse forskellige alternative projektmuligheder.*
- 4.2 *Det samlede areal med indlandssalteng, tør hede, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær sikres eller bør være i fremgang.*
- 4.3 *Velegnede levesteder for hedepletvinge udvides og sammenkædes, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- 4.4 *Der etableres sammenhæng til, og passende drift på et meget fint område med indlandssalteng uden for Natura 2000-området.*

Der udarbejdes handleplaner og vælges virkemidler af kommunerne og Skov- og Naturstyrelsen m.fl. indenfor rammerne af indsatsprogrammet.

h) Grundlag for prioriteringer og valg

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremme den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper/arter. For området er der foretaget følgende valg:

I Store Vildmose-området har der tidligere været meget større sammenhængende arealer med aktiv højmoser. Afvanding, opdyrkning og tilgroning har de seneste omkring 100 år reduceret arealet kraftigt, og områder der tidligere var aktiv højmoser er i dag nedbrudt højmoser eller skovbevokset højmoser. Der er gode muligheder for at genskabe tidligere forekomster af aktiv højmoser ved rydning af skov og etablering af hensigtsmæssig hydrologi.

Forøgelse af arealet med aktiv højmoser vil betyde en indskrænkning af arealet med habitatnaturtyperne nedbrudt højmoser og skovbevokset tørvemose. Arealreduktion gælder særlig ung tilgroningskov med skovbevokset tørvemose. Ældre skovbevokset tørvemose som ved Rysensgrave skal bevares.

Søtypen brunvandet sø nedprioriteres til fordel for aktiv højmoser, idet størstedelen af søerne er kunstigt skabte som følge af tørvegravning, og da søerne ved fri succession vil udvikle sig til hængesæk og derpå højmoser.

i) Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturverdier via NOVANA og DEVANO overvågningsprogrammer. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen – udarbejdet i forbindelse med naturplanen - udgør det nuværende vidensgrundlag for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med naturplanlægningen. Analysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

j) Ikke teknisk resume

I medfør af lov nr. 1398 af 22. oktober 2007 er der foretaget en miljøvurdering. Planen vil sikre eller forbedre tilstand og bevaringsprognose for områdets udpegningsgrundlag og den biologiske mangfoldighed generelt samt et sammenhængende og varieret landskab.

Det overordnede mål for Natura 2000-området er at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus. Store Vildmose-området bør rumme store områder med aktiv højmoser med høj naturtilstand. Høslet-engen ved Stavad Enge med habitatnaturtyperne indlandssalteng, surt overdrev, rigkær og tidvis våd eng sikres.

Hvis ikke planen iværksættes vil tilgroningen af især den aktive højmoser fortsætte, desuden vil tilgroningen af de lysåbne naturtyper som surt overdrev og tidvis våd eng øges i takt med den fortsat høje belastning med luftbåren kvælstof.

Der vil også fortsat være en uhensigtsmæssig hydrologi i store del af området.

Planen vil betyde en arealreduktion af habitatnaturtyperne nedbrudt højmoser og skovbevokset tørvemose, dog bevares ældre (primær) skovbevoksede tørvemose. Desuden nedprioriteres habitatnaturtypen brunvandet sø til fordel for aktiv højmoser.

En gennemførelse af Natura 2000-planen sikrer og forbedrer den biologiske mangfoldighed og naturgrundlaget, giver mulighed for større naturoplevelser, samt øger de landskabelige værdier.

Natura 2000-planens gennemførelse vurderes ikke at få negative konsekvenser for områdets udpegningsgrundlag, habitatdirektivets bilag IV-arter eller områdets rødlistede arter.

Tillæg om ny viden til Natura 2000-basisanalyse for Store Vildmose (Natura 2000-område nr. 12).

Tillægget gælder både for basisanalyser for lysåbne naturtyper og arter samt for skovbasisanalyser.

Natura 2000-planerne bygger på den eksisterende viden om naturforholdene. Denne viden er områdevis blevet opgjort i basisanalyserne for hhv. Natura 2000-skovplanlægning, Natura 2000-havplanlægning samt Natura 2000-planlægning for øvrige arealer. Basisanalyserne, der udgør en del af den færdige plan for Natura 2000-området, blev offentliggjort i 2007 og kan ses på [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside \(www.blst.dk/Natura2000plan/\)](http://www.blst.dk/Natura2000plan/).

Dette tillæg opsummerer den viden, der – ud over basisanalysens – supplerende indgår som grundlag for Natura 2000-planen. Tillægget er opbygget med et indhold og en struktur, der svarer til basisanalysens opbygning.

For nogle områder er der på baggrund af basisanalysen eller overvågningsdata mv. foretaget ændringer i udpegningsgrundlaget. Det gældende udpegningsgrundlag kan ses i figur 2 i naturplanen. I det tilfælde at nye arter er tilføjet udpegningsgrundlaget er vurderinger af deres levestedsareal opgjort i dette bilag.

Siden basisanalyserne er der i nogle områder foretaget kortlægning af yderligere naturtyper, skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer og/eller en genkortlægning af i første omgang oversigtligt kortlagte arealer. De ny- eller genkortlagte arealer har bidraget med ny viden af betydning for Natura 2000-planerne.

Der er foretaget nye overslagsberegninger af den luftbårne kvælstofdeposition til de kortlagte naturtyper. Beregningerne omfatter nu alle kortlagte arealer af både lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.

I nogle områder er der endvidere sket væsentlige ændringer i driften, igangsat naturgenopretningsprojekter el.lign. siden færdiggørelsen af basisanalyserne.

1. BESKRIVELSE AF OMRÅDET

Områdets afgrænsning er uændret, og områdets overordnede naturindhold er uændret.

2. TILFØJELSER TIL UDPEGNINGSGRUNDLAGET

I basisanalysens afsnit 2 er omtalt væsentlige nyopdagede eller nyindvandrede forekomster af arter eller naturtyper, der ikke var en del af områdets oprindelige udpegningsgrundlag. Der er desuden fremkommet yderligere oplysninger om naturtyper og arter i forbindelse med overvågning og kortlægning udført 2006-2008. Disse arter og naturtyper er vurderet i forbindelse med en revision af udpegningsgrundlaget. Det aktuelle udpegningsgrundlag fremgår af figur 2 i naturplanen – og af [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside](#).

Følgende naturtyper: Tør hede (4030) og stilkege-krat (9190) er tilføjet det oprindelige udpegningsgrundlag.

3. NYE DATA OM NATURTYPER OG ARTER

Første runde af kortlægningen af EF-habitatområdernes naturtyper blev foretaget i perioden 2004-2005. I første omgang blev kun 18 lysåbne naturtyper samt skovnaturtyper på fredskovspligtige arealer kortlagt. I løbet af 2007 og 2008 er der foretaget kortlægning af flere lysåbne naturtyper, og der er kortlagt skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer. Endelig er der foretaget genkortlægning af områder, som kun blev kortlagt oversigtligt/stikprøvevist i første runde.

Nye data om areal og antal forekomster af naturtyper og arter i dette Natura 2000-område fremgår af nedenstående tabel 1. Ud over de nævnte naturtyper er der i habitatområdet kortlagt et mindre udvalg af områdets vandhuller.

Data om ny-/genkortlagte naturtyper er medtaget såfremt der er tale om nykonstaterede naturtyper eller væsentlige ændringer i forhold til oplysningerne i basisanalysens afsnit 2.

Nr.	Naturtype	Regi- streret areal (ha)	Antal fore- komster	Kilde
Terrestriske naturtyper				
3160	Brunvandet sø	0,15	1	3
Skovnaturtyper				
9190	Stilkege-krat	2,9	1	3
91D0	*Skovbevokset tørvemose	357	10	3

Tabel 1. Opdaterede data om nye eller genkortlagte naturtyper i habitatområde nr. 12. Data stammer fra 1) NOVANA-overvågningsprogrammet (2004-2008) samt Nordjyllands Amts overvågning i perioden 1988-2006. 2) Naturtypekortlægning 2004-05 (NOVANA/DEVANO). 3) Genkortlægning, supplerende kortlægning 2007-09 (DEVANO). Kortlægningsdata for naturtyperne (ekskl. vandnaturtyper) kan ses på [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside](#). *Prioriteret naturtype.

4. SUPPLERENDE TRUSSELSVURDERING

I basisanalysen blev der præsenteret en trusselvurdering og tilstandsdata for de forskellige naturtyper og arter. Hvad angår de ny- og genkortlagte naturtyper vurderes disse forhold at være afspejlet i henholdsvis struktur- og artstilstand, som kan ses på [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside](#). Struktur- og artstilstand udgør tilsammen naturtilstanden, som fremgår af figur 4 i naturplanen. De registrerede data (strukturparametre og artslistor) for de enkelte forekomster kan endvidere ses i den fællesoffentlige naturdatabase på www.naturdata.dk.

Ud over basisanalysens opgørelse af trusler mod områdets naturindhold er der nedenstående tilføjelser og ændringer.

4.1 Belastning af naturområder med luftbåret kvælstof

I tabel 2 er den gennemsnitlige afsætning af kvælstof opgivet som kommunevise gennemsnit af NH_y og NO_x for 2006 (DMU).

Kommune	NH _y (kg N/ha)	NO _x (kg N/ha)	Total N (kg N/ha)	Heraf stammende fra danske kilder (%)
Brønderslev	10	7	17	45 %
Jammerbugt	8	6	14	39 %
Lands gennemsnit	8	9	17	33 %

Tabel 2. Baggrundsbelastningen (i kg N/ha/år) i de kommuner, som Natura 2000-området ligger inden for. Kvælstofdepositionen er angivet som kommunevise gennemsnit af hhv. NH_y (ammoniak og ammonium, primært fra husdyrproduktion), NO_x (kvælstofoxider, salpetersyre og nitrat (fra transport, energiproduktion og industri) og total N (samlet tør- og våddeposition). DMU, 2006.

Det gennemsnitlige kvælstofnedfald i de kommuner, hvori Natura 2000-området ligger, er 15,5 kg N/ha/år, hvilket er lidt lavere end landsgennemsnittet. Belastningen med ammoniak og ammonium (NH_y) er højere end landsgennemsnittet, hvilket tyder på, at det lokale og regionale husdyrhold har en relativt stor indflydelse på kvælstofnedfaldets størrelse. Nedfaldet af NO_x'er – der overvejende stammer fra transport, energiproduktion og industri – er lavere end landsgennemsnittet.

Overslagsberegning af den lokale kvælstofbelastning

Da husdyrbrug ikke ligger jævnt fordelt i landskabet, vil kvælstofbelastningen af et naturområde variere alt efter om der ligger husdyrbrug tæt på naturområdet, eller der slet ikke er husdyrbrug i nærområdet. Hertil kommer, at afsætningen af kvælstof på forskellige overfladetyper varierer i forhold til ruheden. Der er f.eks. stor forskel på, hvor meget der afsættes på en skov (med stor ruhed og dermed med stor afsætnings-overflade) og på en lysåben eng (med lavere ruhed og mindre afsætnings-overflade). Der er derfor foretaget en korrektion af de kommunevise gennemsnitstal i forhold til lokal husdyrtæthed og til forskellige naturtypers ruhed inden for Natura 2000-området. Ruheden af naturarealerne er vurderet på baggrund af den vedplan-
tedækning, som er registreret ved kortlægningen.

Korrektionen er foretaget ved hjælp af en metode beskrevet i Ammoniakmanualen (Skov- og Naturstyrelsen, 2003) opdateret som beskrevet i boksen nedenfor. Der er ikke tale om en eksakt beregning, men om en forholdsvis grov overslagsberegning, der dog giver en indikation af om, og i givet fald hvor meget tålegrænserne er overskredet for de forskellige naturtyper. Derfor kan overslagsberegningerne ikke direkte indgå i myndighedsbehandling af N-belastning fra konkrete husdyrbrug/virksomheder.

Overslagsberegningerne viser, at kvælstofnedfaldet på størsteparten af naturområderne i Natura 2000-område nr. 12 ligger mellem 10 og 25 kg N/ha/år alt afhængig af den lokale husdyrtæthed og naturområdernes overfladeru-
hed.

Naturtype	Tålegrænse- interval kg N/ha/år	Kvælstofafsætning overslag (kg N/ha/år)		
		10-15	15-20	20-25
Indlandssalteng (1340)	30-40		100%	
Tør hede (4030)	10-20	20%	80%	
Surt overdrev (6230)	10-20	38%	62%	
Tidvis våd eng (6410)	15-25 (f)	70%	30%	
Højmose (7110)	5-10	26%	74%	
Hængesæk (7140)	10-15 (c,g)	100%		
Rigkær (7230)	15-25 (c)	100%		
Stilkege-krat (9190)	10-20 (b,j)		100%	
Skovbevokset tørvemose (91D0)	10-20 (b,j)		36%	64%
Total		22%	49%	29%

Tabel 3. Overslag over tålegrænseoverskridelser i Natura 2000-området. For hver naturtype er angivet naturtypens tålegrænseinterval og andelen af det samlede areal i forskellige intervaller af belastninger. Tålegrænsen for et konkret naturområde vil typisk ligge indenfor tålegrænseintervallet.

Belastninger, hvor den lokale N-belastning ligger under den nedre grænse i tålegrænseintervallet (tålegrænsen ikke overskredet), er markeret med grønt, N-belastninger, der ligger indenfor tålegrænseintervallet (overstiger den lave ende af tålegrænseintervallet), er vist med gult, og N-belastninger, der ligger over tålegrænseintervallet (overstiger den høje ende af tålegrænseintervallet), er markeret med rødt.

(a) Tålegrænsen for atmosfærisk belastning er ikke relevant, idet naturtyperne er naturligt kvælstofrige, ufølsomme for atmosfærisk tilførsel, eller forventes at modtage det største bidrag fra andre kilder, fx grundvand eller overfladenær afstrømning.

(b) Tålegrænsen for beskyttelse af laver ($10 - 15 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme laver på lokaliteten ønskes beskyttet.

(c) Tålegrænsen for højmoser ($5 - 10 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter på lokaliteten ønskes beskyttet.

(d) Tålegrænsen for Oligotrofe søer ($5 - 10 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) benyttes for småsøer i klitlavninger.

(e) Tålegrænsen for heder ($10 - 20 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$) anvendes, hvis dværgbuske (lyng mv.) er hyppige.

(f) Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype forsk natureng, der kan være mere kvælstoffølsom.

(g) Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fattigkær, der har tålegrænse i intervallet $10 - 20 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$.

(h) Naturtypen omfatter også Palludellavæld, der forventes at have tålegrænser i den lave ende af intervallet.

(i) Baseret på tålegrænsen for laver.

(j) Tålegrænsen bør modelberegnes. En modelberegning kan give lavere tålegrænser, ned til $7 \text{ kg N ha}^{-1}\text{år}^{-1}$.

Bestemmelse af kvælstofnedfaldets størrelse på naturområder og sammenligning med andre beregninger

Den præcise størrelse af kvælstofbelastningen på et konkret naturområde er vanskelig at bestemme. Der kan enten foretages målinger (som er tidskrævende, omkostningstunge og usikre, da de som regel kun repræsenterer en kortere måleperiode og derfor skal omregnes til "normale" forhold), eller der kan foretages modelberegninger med modeller af forskellig art, hvoraf nogle er meget ressourcekrævende og omkostningstunge, mens andre har karakter af overslagsberegninger. Resultater fra alle modelberegninger er typisk behæftet med en forholdsvist høj usikkerhed.

Overslagsberegninger i basisanalysen 2006 og i dette tillæg (2009): De nye overslagsberegninger, der er præsenteret ovenfor, viser især på de meget tilgroede naturområder en lavere belastning på de fleste lysåbne naturområder end de overslagsberegninger, der blev lavet i 2006 i forbindelse med basisanalysen. Forskellen skyldes, at korrektionsfaktoren i forhold til naturområdets ruhed er revurderet, og der er anvendt opdaterede tal for kommunevise gennemsnitsdepositioner, geografisk fordeling af dyreenheder (CHR) og samlet N-emission på landsplan. Til forskel fra de daværende beregninger er der nu også beregnet kvælstofnedfald til skovnaturtyper. De nye overslagsberegninger vurderes at være mere retvisende end overslagsberegningerne fra 2006 – og de dækker ensartet alle landets Natura 2000 områder.

Overslagsberegningerne skal alene anvendes til at give et foreløbigt overblik over omfanget af tålegrænseoverskridelser til brug ved vurdering af gunstig bevaringsstatus, ikke til konkret sagsbehandling.

4.2 Andre trusler mod naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget

Ud over basisanalysens og naturplanens opgørelse af trusler mod naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget er der ikke identificeret nye trusler.

5. SUPPLERENDE MODSATRETTEDE INTERESSER

Ud over basisanalysens og naturplanens opgørelse af modstridende interesser mod området naturindhold er der ikke identificeret nye modstridende interesser.

6. SUPPLERENDE NATURFORVALTNING OG PLEJE

Ud over basisanalysens og naturplanens opgørelse af naturforvaltning eller pleje inden for dette Natura 2000-område, er der ikke identificeret ændret naturforvaltning og pleje.

REFERENCER

Bak, J. 2003: *Manual vedr. vurdering af de lokale miljøeffekter som følge af luftbårent kvælstof ved udvidelse og etablering af større husdyrbrug*. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Danmarks Miljøundersøgelser, 2006: *Deposition af N komponenter 2006 – kommuner*.
http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Miljoe-tilstand/3_Luft/4_spredningsmodeller/5_Depositionsberegninger/deposition.asp

Ellermann, T. m.fl., 2005: *Atmosfærisk deposition 2004, NOVANA*, Faglig Rapport fra DMU nr. 555, Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Ellermann, T. m.fl., 2006: *Atmosfærisk deposition 2005, NOVANA*, Faglig Rapport fra DMU nr. 595, Danmarks Miljøundersøgelser, Miljøministeriet.

Ellermann, T. m.fl., 2007: *Atmosfærisk deposition 2006*, Faglig Rapport fra DMU nr. 645, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Frohn, L. M. m.fl., 2008: *Kvælstofbelastning af naturområder i Østjylland. Opgørelse for udvalgte Natura 2000 områder*, Faglig Rapport fra DMU nr. 673, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Geels, C. m.fl., 2008: *Kvælstofbelastning af naturområder på Bornholm og Sjælland. Opgørelse for udvalgte Natura 2000 områder*, Faglig Rapport fra DMU nr. 689, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

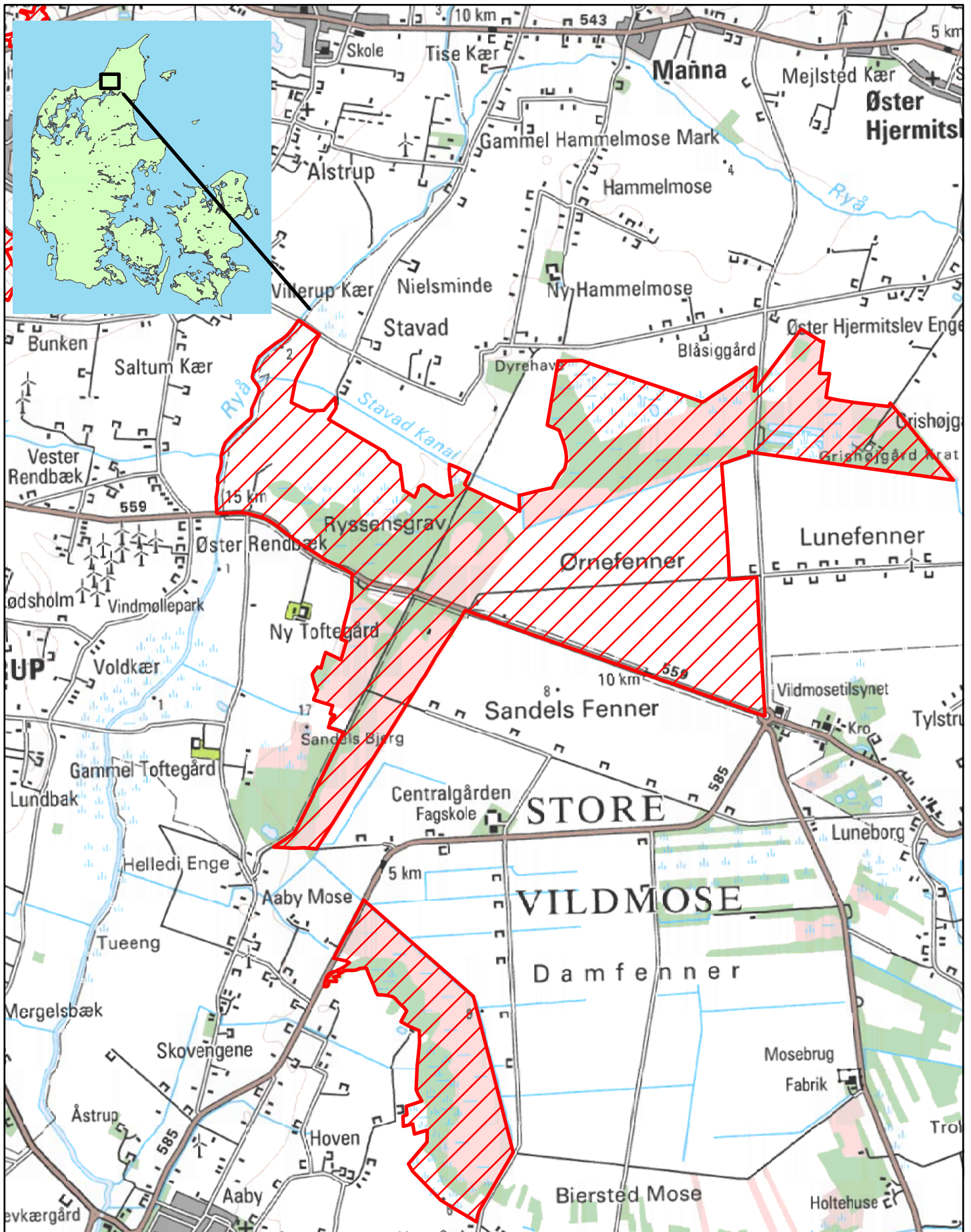
Nielsen O. K. m.fl., 2008: Denmark's National Inventory Report 2008. *Emission Inventories 1990-2006 – Submitted under the United Nations Framework Convention on Climate Change*. Faglig Rapport fra DMU nr. 667, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Skov- og Naturstyrelsen, 2005: *Harmoniserede tålegrænser*. Opdatering af 15. december 2005.
<http://www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/78C70731-71A2-40B6-B611-2F1340CB922A/14951/Ammoniakmanual02122005.pdf>

Natura 2000-basisanalyse

Store Vildmose

Kort over Natura 2000-område nr 12 Store Vildmose

Titel

Natura 2000-basisanalyse Store Vildmose

Udgivet af

Miljøcenter Aalborg
Niels Bohrs Vej 30
9220 Aalborg Øst

Udgivelsesdato

Juni 2007

Tekst, layout og redaktion

Medarbejdere fra Nordjyllands Amt og Miljøcenter Aalborg

Kortene er produceret på baggrund af Nordjyllands Amt
GIS-data samt data fra Kort- og Matrikelstyrelsen

Copyright: Kort- og Matrikelstyrelsen
1992/KD.86.1029

Indholdsfortegnelse

RESUME:.....	1
1. Beskrivelse af Natura 2000-området	1
1.1 Beskrivelse af områdets natur og dets potentiale	1
2. Udpegningsgrundlaget.....	2
2.1 Nyfundne naturtyper og arter	3
3. Foreløbig trusselsvurdering	3
3.1.1 Vandrammedirektivets basisanalyse I-II.....	3
3.2 Eutrofiering.....	3
3.3 Tilgroning	3
3.4 Hydrologi	4
3.5 Invasive arter.....	4
3.6 Arealmæssige ændringer siden 1994	4
3.7 Forstyrrelse af arter	4
3.8 Andre Trusler.....	4
4. Plejetiltag, igangværende indsats mm.....	4
5. Modstridende naturinteresser.....	4
6. Liste over manglende data	4
7. Liste over tilgængeligt materiale	5
Bilag	9
B.1 Datagrundlag for naturtyper og arter	9
B.2 Foreløbig trusselsvurdering.....	9
B.2.1 Beskrivelse af naturtilstanden	9
B.2.2 Eutrofiering	11
B.2.2.1 Tålegrænser.....	11
B.2.2.2 N-deposition og overskridelse af tålegrænser	13
B.2.3 Tilgroning.....	15
B.2.3.1 Vegetationshøjde.....	15
B.2.3.2 Vedplantedækning.....	15
B.2.3.3 Arealandel med græsning og/eller høslet	15
B.2.4 Hydrologi	16
B.2.4.1 Afvanding og vandindvinding.....	16
B.2.5 Invasive arter.....	16
B.3 Plejetiltag igangværende indsats mm	16
B.4. Vandløb.....	16
B.5. Søer	17
B.6. Arter	17
B.6.1 Hedepletvinge (<i>Euphydryas aurinia</i>).....	17
B.6.2 Havlampret (<i>Petromyzon marinus</i> L.).....	18
B.6.3 Odder (<i>Lutra lutra</i>)	20

RESUME:

Natura 2000-område nr. 12 består af de tilbageværende rester af den enorme Store Vildmose. Områdets højmossepartier er af national betydning i kraft af, at de udgør nogle af de største sammenhængende arealer med aktiv højmose i Danmark. Der er ligeledes store områder med nedbrudt højmose og skovbevoksede tørvemoser. Flere af disse områder rummer gode muligheder for genopretning af aktiv højmose. I området findes desuden mindre men på nationalt plan værdifulde forekomster af en række naturtyper tilknyttet den unikke høslet-eng ved Stavad Enge, herunder den sjældne indlandssalteng. De største trusler i området er den fortsatte afvanding af højmosetyperne og høslet-engen, samt eutrofiering, som begge medfører en stille men fremadskridende degradering af områdets ekstremt næringsfølsomme højmossepartier.

1. Beskrivelse af Natura 2000-området

Natura 2000-område nr. 12 er udpeget som Habitatområde nr.12 med et samlet areal på 1.853 ha (se tabel 1.1 eller hjemmesiden for Vand og Natur ([klik her](#))). Området ligger i de nye storkommuner Jammerbugt og Brønderslev med store og vigtige arealer i begge kommuner.

Af Natura 2000-områdets samlede areal er 1.733 ha omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 (Tabel 1.2). Desuden er der 6 ha løvskov og 4 ha nåleskov (kilde: Areal Information systemet, Danmarks Miljøundersøgelser). Resten af landarealet består af agerjord, byer mm. Hele Natura 2000-området er fredet som en naturvidenskabelig og arkæologisk fredning.

Nr.	Navn	Areal
H12	Store Vildmose	1.853 ha
	Samlet areal Natura 2000	1.853 ha

Tabel 1.1. Oversigt over det habitatområde, der er inkluderet i denne basisanalyse. Områdets nummer, navn og areal (i ha) er angivet, ligesom Natura 2000- områdets samlede areal er oplyst. Kilde: <http://www2.skovognatur.dk/natura2000/>.

Beskyttet Natur	Areal
Vandløb	31 km
Naturenge	122 ha
Kulturenge	560 ha
Mose	1.049 ha
Overdrev	1,0 ha
Sø	1,4 ha
I alt	1.733 ha

Tabel 1.2. Antal hektar af registreret beskyttede naturtyper i Natura 2000-område 12 (vejledende registrering, Nordjyllands Amt, feb. 2006).

1.1 Beskrivelse af områdets natur og dets potentiale

Natura 2000-området består af resterne af den enorme højmose Store Vildmose, samt af mindre tilstødende engarealer og enkelte lave morænebakker. Hele området er dannet på stenalderhavets hævede havbund. Store Vildmose var tidligere Danmarks største højmose med en udstrækning på ca. 50 kvadratkilometer. Afvanding, opdyrkning og efterfølgende tilgroning har de seneste omkring 100 år reduceret arealet med højmose drastisk, så der i dag blot er omkring 250 ha mere eller mindre aktiv højmose tilbage. Disse arealer udgøres af de mere eller mindre tilgroede arealer omkring Ryssensgrav, Grevens Ris og Rishøjgårds Krat mod nord, samt af de vestlige områder omkring Sandelsbjerg, og endelig af det store sydvestlige parti omkring Åby Bjerg, hvor de bedst bevarede arealer med aktiv højmose findes i dag. Her findes også områdets eneste sandede morænebakke med blandet løvskov/egekrat og hede. Områdets vigtigste engarealer findes ved Stavad Enge nord for Ryssensgrav. Disse arealer har nydt en meget lang og ubrudt kontinuitet som høsletenge og hører blandt landets største og absolut fineste høenge (Jørgensen 2005, Urt årgang 29). Området er kortlagt som en mosaik af blåtopeng (6410), sure overdrev (6230) og rigkær (7230), samt andre typer fersk eng (6400). Endvidere findes stadig små partier i området med den sjældne indlandssaltengstype (1340), som på national plan er meget sjælden. Endelig rummer engarealerne en ynglebestand af Engsnarre – den eneste danske ynglefugl, der er rødlistet på europæisk plan. De vigtigste naturtyper i Natura 2000-området, som alle er af national betydning, er de tilbageværende forekomster med aktiv højmose, den velbevarede høsleteng, samt de mindre partier med indlandssalteng. De bør alle prioriteres højt i en fremtidig forvaltning af området.

I områdets større grøfter og kanalsystemer findes en god og levedygtig bestand af Odder. Hedepletvinge er sidst observeret i området i starten af 1990'erne. Der er potentielt gode levesteder for arten på høengen ved Stavad Enge. Ry

Å rummer en af de bedste lokaliteter for Havlampret i landsdelen, men Natura 2000-området rummer ingen egnede levesteder/gydeområder for arten.

Da Store Vildmose for 100 år siden henlå i naturtilstand, var højmosen for hovedpartens vedkommende træfri på fladen, men omgivet af en naturlig kantskov i mosens periferi. Højmosefladen inklusiv kantskov, hvis den består af spredt opvækst, henregnes til habitatnaturtypen aktiv højmose (7110). I dag efter at hovedparten af højmosen er blevet opdyrket og resten i større eller mindre udstrækning er negativt påvirket og under fortsat nedbrydning som følge af især afvanding, kan de tilbageværende højmoserester kategoriseres som en af de tre følgende habitatnaturtyper:

1. aktiv højmose. Disse partier er de mest intakte og mest beskyttelsesværdige dele af Natura 2000-området, hvor hydrologien kun i mindre grad er negativt påvirket (ingen højmosearealer i Store Vildmose er fuldstændig upåvirkede af afvanding i dag).
2. nedbrudt højmose. Disse arealer er så negativt påvirkede af afvanding, tørvegravning og deraf følgende tilgroning, at de ikke kan betegnes som egentlig højmose, men hvor det skønnes at der er mulighed for genopretning til aktiv højmose inden for en overskuelig årrække, hvis det ønskes.
3. skovbevokset tørvemose. Denne naturtype forekommer i to varianter. Den første variant, benævnt primær skovbevokset tørvemose, forekommer på tørvebund, hvor der ikke tidligere har været aktiv træfri højmose. Denne type er i Store Vildmose repræsenteret ved det store skovbevoksede område ved Ryssensgrav. Den anden variant, benævnt sekundær skovbevokset tørvemose, er den hyppigst forekommende af de to typer i Store Vildmose. Den udvikles i områder på oprindelig aktiv højmosebund, hvor afvandingen og den generelle nedbrydning af højmosen har været så massiv, at arealerne er mere eller mindre vokset til i skov.

Ved en fremtidig forvaltning af området højmosearealer og skovbevoksede tørvemoser, bør der i prioriteringen lægges vægt på, at genoprette aktiv højmose fra både arealer med nedbrudt højmose og fra den sekundære udgave af den skovbevoksede tørvemose. Bevaringen af arealer, hvor man formoder der er tale om primær skovbevokset tørvemose, bør ligeledes prioriteres højt. Der bør også, som foreslået af Voigt & Johnsen (1989), bevares en kantskov rundt om de aktive højmosepartier, hvilket med fordel kan kombineres med udvidede bufferzoner, hvor gødsning og luftbåren kvælstofudledning fra punktkilder reduceres.

2. Udpegningsgrundlaget

Som det fremgår af tabel 2.1 er habitatområde 12 udpeget af hensyn til 13 habitatnaturtyper og 3 arter.

Se kort med naturtyperne og arter på hjemmesiden for Vand og Natur ([klik her](#))

Nr.	Naturtype	Kortlagt areal	Antal forekomster
Arter			
1065	Hedepletvinge (<i>Euphydryas aurinia</i>)	1.212 ha	0
1095	Havlampret (<i>Petromyzon marinus</i>)	2,5 km	1
1355	Odder (<i>Lutra lutra</i>)	2,4 ha	-
Naturtyper			
1340	* Indlands saltenge	3,4 ha	2
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	0,3 ha	1
3160	Brunvandede søer og vandhuller	4,2 ha	5
3260	Vandløb med vandplanter	2,5 km	1
6230	* Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	32,2 ha	3
6410	Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop	135 ha	9
6430	Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn	0 ha	0
7110	* Aktive højmoser	266 ha	6
7120	Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse	197 ha	18
7140	Hængesæk og andre kærsumfund dxannet flydende i vand	1,3 ha	1
7230	Rigkær	8,6 ha	1
9160	Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund ⁽¹⁾	3,9 ha	1
91D0	* Skovbevoksede tørvemoser ⁽¹⁾	464 ha	31

Tabel 2.1. Oversigt over de arter og naturtyper, der aktuelt udgør grundlaget for udpegningen af habitatområde 12. ⁽¹⁾ Skov naturtyperne bliver kortlagt af SNS og er kun delvist kortlagt i forbindelse med amtets kortlægning i 2004-05. * Prioriteret naturtype.

2.1 Nyfundne naturtyper og arter

I tabel 2.2 viser de nyopdagede eller nyindvandrede forekomster af arter eller naturtyper, der aktuelt ikke udgør udpegningsgrundlag, men som vil skulle vurderes i forbindelse med en kommende revision af udpegningsgrundlagene. Det drejer sig eksempelvis om arter og naturtyper på bilag 1 eller 2 til EF-habitatdirektivet eller på bilag 1 til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

Naturtype og art		Areal	Antal forekomster
4030	Tør hede	3,3 ha	3

Tabel 2.2. Arter og naturtyper, der ikke aktuelt er udpegningsgrundlag for Natura 2000-planens internationale naturbeskyttelsesområder, men som vurderes at have væsentlig forekomst heri. En * foran artens eller naturtypens kodenummer betyder, at den er særligt prioriteret af EU.

3. Foreløbig trusselvurdering

3.1 Beskrivelse af naturtilstanden

Som baggrund for at foretage en trusselvurdering for naturtyper og arter er der foretaget en foreløbig vurdering af status af tilstanden for de naturtyper og arter, der forekommer i området (se bilag B.2).

For de naturtyper og arter, som ikke er omfattet af NOVANA-overvågningsprogrammet, er tilstands- og trusselvurderingen baseret på et skøn.

3.1.1 Vandrammedirektivets basisanalyse I-II

I Natura 2000-området er der målsat 18 km vandløb. I år 2015 forventes 10 km vandløb at leve op til målsætningen, mens 8 km forventes ikke at leve op til målsætningen. Ingen af de målsatte vandløbsstrækninger er upåvirkede. Biologisk påvirkning finder sted i 15 km målsatte vandløb, i 18 km er der tale om fysisk påvirkning, og i 15 km er der tale om hydrologisk påvirkning. 31 km målsat og ikke målsat vandløb er påvirkede af regulering og vandløbsvedligeholdelse. Undersøgelser har vist, at der er risiko for udledning af miljøfarlige stoffer i forbindelse med udledninger fra punktkilder. Der er ikke tilstrækkelig viden herom.

Småsøerne/vandhullerne i Habitatområde nr. H 12 indgår ikke direkte i Vandrammedirektivets basisanalyse I-II, idet kun særskilt målsatte søer samt søer > 5 ha er vurderet. Generelt gælder, at tilførsel af for store mængder fosfor er den primære årsag til manglende målsætningsopfyldelse i 2015 for størstedelen af søerne.

Yderligere informationer om Vandrammedirektivets basisanalyse I-II kan findes på

<http://www.mst.dk/Vand/Vandrammedirektivet/Basisanalysen/Dansk+rapportering/06030200.htm>

3.2 Eutrofiering

Hovedparten af de terrestriske naturtyper og flere arter, der er omfattet af habitatdirektivet, påvirkes negativt ved relativt lave niveauer af luftbåren kvælstofdeposition. N-depositionen kommer fra internationale, nationale, såvel som lokale kilder. Naturtypernes følsomhed overfor tilførsel af luftbåren kvælstof kan beskrives ved hjælp af tålegrænser. Når tålegrænserne er overskredet må det forventes, at de påvirkede naturtyper vil være truede på mellem til lang sigt.

Alle områder med aktiv såvel som nedbrudt højmoser, de få områder med hængesæk, samt til dels også de skovbevoksede tørvemoser påvirkes af luftbåren kvælstof, der på mellem og lang sigt udgør en markant trussel mod naturtypernes overlevelse i området. Også områdets mindre forekomster af hede, samt høengen er negativt påvirkede af eutrofiering om end i mindre kritisk grad.

3.3 Tilgroning

Tilgroning er i området langt overvejende et sekundært problem forårsaget af afvanding, tørveindvinding og forurening med luftbåren kvælstof. Idet alle højmoserealerne i større eller mindre grad fortsat påvirkes negativt af afvanding og eutrofiering, vil de tilbageværende partier med aktiv højmoser og nedbrudt højmoser fortsat være markant truet af fortsat tilgroning med især birk. Hvis udviklingen ikke vendes vil alle højmoserealer i området formodentlig udvikles mod skovbevoksede tørvemoser af den sekundære type. Staten foretager dog pleje i enkelte områder bl.a. rydning af opvækst i et område ved Rishøjgårds Krat. Tilgroning udgør ikke en trussel mod høengen og de dertil knyttede naturtyper herunder områdets rester af salteng.

3.4 Hydrologi

Af figur B.2.4.1 fremgår, at der især for rigkærenes og blåtopengenes vedkommende er problemer med afvanding. Således er den tidligere nævnte unikke høeng ved Stavad Enge muligvis truet af afvanding. Der sker i hvert fald tilsyneladende en afledning af vand gennem grøfter fra arealets randområder. Der mangler data om afvandingsforhold for bl.a. naturtyperne aktiv højmosse, nedbrudt højmosse og tørvebevokset højmosse. Det hersker dog ikke tvivl om, at afvanding udgør en akut og fremadskridende trussel mod disse naturtyper i området. Det bør især prioriteres, at genskabe en naturlig hydrologi i områdets få tilbageværende aktive højmossepartier.

3.5 Invasive arter

Der er spredt i området konstateret både arter af gran og fyr, men de udgør kun meget få steder en trussel i sig selv.

3.6 Arealmæssige ændringer siden 1994

Det må formodes, at den fremadskridende tilgroning af højmossepartierne siden 1994 har medført, at arealet af aktiv højmosse og nedbrudt højmosse har forskubbet sig over mod den skovbevoksede tørvemose af den sekundære type, hvis areal således må formodes at være blevet større på bekostning af de to andre typer. Arealet af den tidligere nævnte høeng ved Stavad Enge er muligvis også reduceret siden 1994 som følge af afvanding, men dette er usikkert på det foreliggende datagrundlag.

3.7 Forstyrrelse af arter

Der er ingen konstaterede forstyrrelser af områdets bilag II-arter.

3.8 Andre Trusler

Der bør ikke foregå tørveindvinding i området.

4. Plejetiltag, igangværende indsats mm

Indenfor Natura 2000-området har Nordjyllands Amt udformet 1 plejeplan:

1. Del af Store Vildmose

Siden 1997 har amtet indgået 39 MVJ aftaler (348 ha) indenfor Natura 2000-området.

5. Modstridende naturinteresser

Store Vildmose er udpeget som Natura 2000-område fordi det stadig rummer fragmenter af det der for hundrede år siden var Danmarks største højmosse. I dag er store dele tilgroet med birk eller kraftigt påvirket af afvanding, således at hovedparten af de tidligere højmossearealer i dag kan karakteriseres som enten skovbevokset tørvemose (91D0) eller nedbrudt højmosse (7120), mens kun få og mindre arealer med veludviklet højmosse (7110) er tilbage. Hvis man stadig ønsker at bevare partier med naturlig træfri højmosse i området, bør successionen i området mod skovbevokset tørvemose stoppes ved at hæve vandstanden og rydde trævæksten.

6. Liste over manglende data

Naturtyper

Terrestriske naturtyper

Der er behov for en dækkende kortlægning af de naturtyper, som ikke udgør en del af de 18 lysåbne naturtyper, der indgår i kortlægningen og overvågningen i NOVANA-programmet. Det gælder bl.a. følgende naturtyper:

- Urtebræmme (6430)
- Nedbrudt Højmosse (7120)

Skovnaturtyper

Der er behov for kortlægning af skovnaturtyper udenfor de fredsskovpligtige områder. For Habitatområde 12 kan følgende typer komme på tale:

- Stilkeke-krat (9190)

- *Skovbevokset tørvemose (91D0)
- *Elle og askeskov (91E0)

Søer og vandhuller

Der er generelt behov for kortlægning af søer, vandhuller og damme på under 5 ha. Det gælder bl.a. følgende søtyper:

- Næringsrig sø (3150)
- Brunvandet sø (3160)

Arter

Dyrearter

Der mangler generelt data for forekomster og udbredelse af følgende arter hjemmehørende i Nordjylland:

- Hedepletvinge
- Kildevælds-Vindelsnegl
- Skæv Vindelsnegl
- Sump-Vindelsnegl
- Bred Vandkalv
- Stor Vandsalamander
- Damflagermus

7. Liste over tilgængeligt materiale

Aaby, B. 1988: Overvågning af højmoser 1987. Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen.

Wind, P. 1992. **Oversigt over botaniske lokaliteter 9. Nordjyllands Amt.** Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Dansk Botanisk Forening

Supplerende litteratur

Asbirk, S. & Pitter, E. (red), 2005. **Handlingsplan for truede engfugle.** – Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

Baagø, H., 2001. **Danish bats (Mammalia:Chiroptera): Atlas and analysis of distribution, occurrence and abundance.** – *Steenstrupia* 26(1): 1-117.

Baktoft, H., Aarestrup, K. & Olsen, J. (*In press*). **Smolttab og forsinkelse ved passage af opstemninger og søer** (tentativ titel). Rapport til Dansk Dambrugerforening.

Danmarks Miljøundersøgelser (2003): **Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.** Faglig rapport fra DMU, nr. 462. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>.

Danmarks Miljøundersøgelser (2004): **NOVANA. Det nationale program for overvågning af vandmiljøet og naturen. Programbeskrivelse – del 1.** Danmarks Miljøundersøgelser. 48 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 495. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3fagrapporter/rapporter/FR495.PDF

Danmarks Miljøundersøgelse (2005): **Atmosfærisk deposition 2004. NOVANA.** Danmarks Miljøundersøgelser Faglig Rapport fra DMU nr. 555. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>.

Ellenberg, H. et al. (1991): **Zeigerwerten von Pflanzen in Mitteleuropa.** *Scripta Geobotanica* vol.18:1-248.

Fredshavn, J. (2004): **Teknisk anvisning til kortlægning af terrestriske naturtyper (TA-N3 version 1.01).** Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, Danmarks Miljøundersøgelser. <http://www.dmu.dk/Overvågning/Fagdatacentre/Biodiversitet+og+terrestrisk+natur/Tekniske+anvisninger>

Fredshavn, J., Nielsen, K.E., Ejrnæs, R. og Skov, F. (2004): **Teknisk anvisning til overvågning af terrestriske naturtyper (TA-N1 version 1.03).** Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata, Danmarks Miljøundersøgelser. <http://www.dmu.dk/Overvågning/Fagdatacentre/Biodiversitet+og+terrestrisk+natur/Tekniske+anvisninger/>

Grell, M. B. (1998): **Danmarks Fugle. De danske fugles udbredelse, tæthed, bestandsforhold og udviklingstendenser 1971-1998 baseret på resultater af Dansk Ornitologisk Forenings landsdækkende kortlægning i 1993-96.**

Gyrsting, L. & Jørgensen, P. N.(eds), 1983. **EF-fuglebeskyttelsesområder. Kortlægning og foreløbig udpegning i henhold til Fuglebeskyttelsesdirektivet.** – Fredningsstyrelsen, Miljøministeriet.

Jensen, F. P., 1996. **EF-fuglebeskyttelsesområderne og Ramsarområderne. Kort og områdebeskrivelser, status 1995.** Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen

Møller, A. P.(red.), 1978, **Nordjyllands Fugle – deres yngleudbredelse og trækforhold.** – Scandinavian Science Press Ltd.

Nielsen, T., & Nielsen, M., 1998. **Fuglelokaliteterne i Nordjyllands Amt, bind 1 og 2.** – Dansk Ornitologisk Forening.

Nørrevang, A., & Meyer, T. J. (red.) 1970. **Danmarks Natur.** Politikens Forlag.

Skov- og Naturstyrelsen (2003): **Manual vedr. vurdering af de lokale miljøeffekter som følge af luftbårent kvælstof ved udvidelse og etablering af større husdyrbrug.** Udgivet af Miljøministeriet.
<http://www2.skovognatur.dk/udgivelser/2003/87-7279-537-9/pdf/helepubl.pdf>

Skov- og Naturstyrelsen (2004): **Marine habitatområder - orientering om marine naturtyper.** Delrapporter og Kort.
http://www.sns.dk/natura2000/habitat/marin/download_kort.htm

Skov- og Naturstyrelsen (2005a): **Opdatering af Ammoniakmanualen.** Brev til amterne af 15. december.
<http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/Tidligere/2003/ammoniakmanualen.htm>

Skov- og Naturstyrelsen (2005b): Vejledning til amterne om udarbejdelse af Natura 2000-basisanalyse.
http://www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/B94B1028-F744-40DE-83DE-42C6A48E4D3A/9626/Basis_vejl_final.pdf

Stoltze, M. og Pihl, S. (red.) 1998: **Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark.** Miljø- og Energiministeriet; Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.

Strand, J. et al. 2006. **Tributyltin (TBT) – Forekomst og effekter i Skagerrak,** Forum Skagerrak II

Svendsen, L.M., Bijl, L. van der, Boutrup, S. & Norup, B. (red.) (2004): NOVANA. Det nationale program for overvågning af vandmiljøet og naturen. Programbeskrivelse – del 2. Danmarks Miljøundersøgelser. 128 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 508 http://www2.dmu.dk/1_Viden/2_Publikationer/3_Fagrapporter/rapporter/FR508.pdf

Søgaard, B., Pihl, S. og Wind, P. 2006: **Arter 2004-2005.** NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser. 248 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 582. <http://www.dmu.dk/Udgivelser/Faglige+rapporter/>

Søgaard, B. et al. (2003): **Kriterier for gunstig bevaringsstatus.** 3. udgave. Faglig rapport fra DMU, nr. 457.
http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR457_3udg.PDF

van Duinen, G.A. 2004. **Planning for nature restoration peat extraction near the north-western edge og high raised bog** – Tofte Mose, august 2004

Wind, P., 1992. **Oversigt over botaniske lokaliteter 9. Nordjyllands Amt.** Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Dansk Botanisk Forening.

Databaser:

Atlas Flora Danica-data: Fund af rød- og gulliste arter samt andre sjældne arter.

DOFbasen: Udtræk af data fra DOFbasen er foretaget af Dansk Ornitologisk Forening efter aftale med Århus Amt. Udtræk af yngle- og rastefugle i Århus Amt i perioden 1982 – 2006. Dansk Ornitologisk Forening, 2006.

NOVANA - data indsamlet i Det nationale overvågningsprogram for vand og natur.

TILDA: TILstandsbedømmelse af Danske naturtyper. Amternes kortlægningsdata 2004-5. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur.

Plejeplaner:

Revideret forslag til plejeplan for Råbjerg Mose. Nordjyllands Amt, april 2001.

Forslag til plejeplan for Tolshave Mose. Nordjyllands Amt, februar 2006.

Rapporter mm:

Genopretning og sikring af højmossearealer. Aage V. Jensens Fonde har fået udarbejdet en række rapporter om genopretning og sikring af højmossearealer:

- Cowi, 2006. **Sikring af højmossearealers gunstige bevaringstilstand i Lille Vildmose.**
- Cowi, 2006. **Påvirkning af højmossearealer i Lille Vildmose fra af vanding og tørvegravning.**
- Cowi, 2006. **Miljøvurdering af materialer til vandstandsregulerende installationer i Lille Vildmose.**

Moser i Nordjylland 1. Larsen, P.; Pedersen, K.H.; Laubek, Bjarke & Vire, A. (red.), 1993. Landskabskontoret, Nordjyllands Amt.

Moser i Nordjylland 2. Pedersen, K.H., Laubek, B., Burholt, T., Poulsen, R.S., Iversen, I. & Christensen, A., 1999. Natur- og Miljøkontoret, Nordjyllands Amt.

Moser i Nordjylland 3. Kortlægning af moser i den nordlige del af Vendsyssel. Naturkontoret, Nordjyllands Amt (ej publiceret). Data fra kortlægningen kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Moser i Nordjylland 4. Kortlægning af moser i den vestlige del af Vendsyssel. Naturkontoret, Nordjyllands Amt (ej publiceret). Data fra kortlægningen kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Kvalitetsvurdering i Halkær Ådal, Naturplan, 1999. Udarbejdet af konsulentfirmaet NATURPLAN for Nordjyllands Amt. Kvalitetsvurdering af ca. 750 lokaliteter i Halkær Ådal. Data kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Kvalitetsvurdering i Lindenberg Ådal, Naturplan, 1999. Udarbejdet af konsulentfirmaet NATURPLAN for Nordjyllands Amt. Data kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Kvalitetsvurdering i Villestrup Ådal, Naturplan, 1999. Udarbejdet af konsulentfirmaet NATURPLAN for Nordjyllands Amt. Kvalitetsvurdering af 625 lokaliteter i Villestrup Ådal. Data kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Nationalpark Pilotprojektet på Læsø. I forbindelse med pilotprojektet er der blevet udarbejdet rapporter indenfor områderne: Natur, Kultur, Landskab, Erhverv og Friluftsliv & turisme. Alle rapporterne kan hentes på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside http://www2.skovognatur.dk/nationalparker/Om_nationalparker/undersogelser.htm

Registrering af kalkoverdrev i Nordjyllands Amt 1997. Jensen, J.M., Poulsen, R.S. & Bioconsult, 1997. Resultaterne fra projektet kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Strandenge - ved Kattgat og Mariager Fjord. Larsen, P. & Steffensen A.M. (red.), 1991. Nordjyllands Amt. Data kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Strandenge - ved Limfjorden. Bjerregaard, O. (red.), 1988. Nordjyllands Amt. Data kan findes i den fælles offentlige database Naturdata <http://www.miljoportal.dk/Natur/>

Bilag

B.1 Datagrundlag for naturtyper og arter

I 2004-2005 er der foretaget en kortlægning af de terrestriske habitatnaturtyper inden for habitatområderne. Desuden er der gennem årene indsamlet data i forbindelse med forskellige projekter, som Nordjyllands Amt har igangsat. Oplysningerne om søer, vandløb og havområder bygger udelukkende på den viden der er indsamlet gennem årene via et generelt tilsyn og overvågningen udført regionalt og via det nationale overvågningsprogram. I tabel B.1.1 er der vist en oversigt over tilgængelige data for de enkelte naturtyper.

Herunder en oversigt over tilgængelige data

Nr.	Naturtype	NOVA	NOVANA (2004 – 2006)	Andre data
Arter				
1065	Hedepletvinge (<i>Euphydryas aurinia</i>)		Overvågning	Se bilag B.6.1
1095	Havlampret (<i>Petromyzon marinus</i>)	Overvågning		Se bilag B.6.2
1355	Odder (<i>Lutra lutra</i>)		Overvågning	Se bilag B.6.3
Naturtyper				
1340	* Indlands saltenge		Kortlægning	
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks		Kortlægning	Se bilag B.5
3160	Brunvandede søer og vandhuller		Kortlægning	Se bilag B.5
3260	Vandløb med vandplanter	Overvågning	Kortlægning	Se bilag B.4
4030	Tør hede		Kortlægning	
6230	*Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund		Kortlægning	
6410	Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med blåtop		Kortlægning	
6430	Bræmmer med høje urter langs vandløb eller skyggende skovbryn		Kortlægning	
7110	* Aktive højmoser		Overvågning Kortlægning	
7120	Nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig gendannelse		Kortlægning	
7140	Hængesæk og andre kærsumfund dxannet flydende i vand		Kortlægning	
7230	Rigkær		Kortlægning	
9160	Egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund		Kortlægning	
91D0	* Skovbevoksede tørvemoser		Kortlægning	

Tabel B.1.1. Oversigt over datagrundlaget for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området. For hver naturtype og art er en henvisning til en mere detaljeret gennemgang af datagrundlaget samt en angivelse af hvor data stammer fra. NOVA: National Overvågningsprogram af VAndmiljøet og NOVANA: Det Nationale program for Overvågning af VAndmiljøet og NAturen.

B.2 Foreløbig trusselsvurdering

B.2.1 Beskrivelse af naturtilstanden

En naturtypes tilstand vurderes ud fra følgende tre kriterier:

1. Areal. Jo større areal en naturtype dækker i området, des bedre tilstand (arealdata ses i tabel B.2.1.1).
2. Struktur og funktion. Jo flere af de særlige strukturer og funktioner, som er nødvendige for at opretholde og bevare naturtypen på langt sigt, som er til stede, des bedre tilstand (summering af struktur- og funktionsdata ses i tabel B.2.1.2).
3. Karakteristiske arter. Jo flere af de arter, som er karakteristiske for naturtypen, som er til stede, des bedre tilstand (data over karakteristiske arter ses i tabel B.2.1.3).

I nedenstående er summeret de oplysninger som vurderingen af områdernes naturtilstand er baseret på.

I forbindelse med kortlægningen af de 18 terrestriske, lysåbne habitattyper er der foretaget en registrering af udbredelsen af en række naturtype-karakteristiske strukturer på hovedparten af de kortlagte arealer (tabel B.2.1.1). Disse strukturer er delt op i negative og positive strukturer. De positive strukturer er til stede i veludviklede og typiske

forekomster af naturtypen under mere eller mindre upåvirkede forhold. Tilsvarende vidner de negative strukturer om en stærkt påvirket naturtype. I feltet er strukturernes samlede omfang registreret på en tre-trins skala: udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I).

Table B.2.1.2 giver en oversigt over de enkelte naturtypers fordeling i forhold til deres indhold af positive og negative strukturer. Mørkegrøn farve viser veludviklede naturtyper, som tilsyneladende ikke er udsat for nogen nævneværdige trusler, mens mørkerød farve viser dårligt udviklede naturtyper, der antagelig påvirkes kraftigt af en eller flere trusler.

Naturtype	kortlagt tilstandsvurderet	
	ha	ha
1340	3,4	3,4
3150	0,32	0
3160	4,4	0
3260	2,7	0
4030	3,3	3,3
6230	32	32
6410	135	135
7110	266	266
7120	197	8,1
7140	1,3	1,3
7230	8,6	8,6
9160	3,9	0
91D0	464	0

Table B.2.1.1. Arealfordeling (ha) af de kortlagte terrestriske lysåbne habitattyper i natura2000 område 12.

Indlandssalteng (1340) 3,4 ha				Tør hede (4030) 3,3 ha				*Surt Overdrev (6230) 32 ha			
Strukturer	Positive			Strukturer	Positive			Strukturer	Positive		
Negative	U	S	I	Negative	U	S	I	Negative	U	S	I
I				I		100		I	73	27	
S			100	S				S			
U				U				U			

Tidvis våd eng (6410) 135 ha				Højmose (7110) 266 ha				Hængesæk (7140) 1,3 ha			
Strukturer	Positive			Strukturer	Positive			Strukturer	Positive		
Negative	U	S	I	Negative	U	S	I	Negative	U	S	I
I				I				I			
S	57	42		S		100		S	100		
U	1			U				U			

Rigkær (7230) 8,6 ha			
Strukturer	Positive		
Negative	U	S	I
I			
S			
U			100

Table B.2.1.2. Fordelingen af negative og positive strukturer i de polygoner, hvor de enkelte naturtyper er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I). Antallet af registreringer med hver af de 9 kombinationsmuligheder er vægtet for polygonernes arealer. Strukturernes er beskrevet i Fredshavn (2004).

1340		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
harril	1	
trehage, strand-	1	
vejbred, strand-	1	

4030		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
hedelyng	1	

6230		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
katteskæg	2	
snerre, lyng-	2	
star, hirse-	1	
svingel, fåre-	1	
tormentil	1	
ærenpris, læge-	1	

6410		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
blåtop	3	
frytle, mangeblomstret	2	
siv, knop-	1	
tormentil	4	
viol, eng-	3	

7110		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
Cladonia sp., s.l.	1	
hedelyng	1	
kæruld, tue-	1	
rosmarinlyng	1	
Sphagnum magellanicum	1	
tranebær	1	

7140		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
star, næb-	1	

7230		
Art	Antal registreringer	
	Indenfor	Udenfor
star, almindelig	1	
star, grøn	1	
star, hirse-	1	
star, krogneb-	1	
star, skede-		1

Tabel B.2.1.3. Forekomster med naturtype karakteristiske arter. Arterne er blevet registreret i forbindelse med kortlægningen af habitatnaturtyperne. Indenfor: arten er registreret i 5m cirklen, Udenfor: arten er registreret udenfor 5m cirklen

B.2.2 Eutrofiering

B.2.2.1 Tålegrænser

For de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Natura 2000-området, er der fastsat tålegrænseintervaller, som fremgår af tabel B.2.2.1.

Boks:

Tålegrænse: Følsomheden af et naturområde overfor en (forøget) tilførsel af forsurende eller eutrofierende stoffer kan beskrives i form af tålegrænser, der angiver ”den belastning, hvorunder væsentlige skadelige effekter på økosystemet ikke vil forventes, vurderet ud fra den bedste tilgængelige viden” Empirisk baserede tålegrænser for en række forskellige naturtyper er blevet fastsat af UN/ECE¹ (Skov- og Naturstyrelsen, 2003).

¹ UN/ECE er FN's Økonomiske Komité for Europa. Tålegrænserne (critical loads) fastsættes i Arbejdsgruppen vedr. effekter af konventionen om langtransporterede luftforurening (www.unece.org/env/wge) i forbindelse med det internationale samarbejdsprogram vedr. modellering og kortlægning af tålegrænser, baggrundsbelastning, effekter, risici og udviklingstendenser for luftforurening.

Naturtype	Tålegrænse Kg N/ha
1110 Sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand	- 1
1130 Flodmundinger	30-40
1140 Mudder- og sandflader blottet ved ebbe	- 1
1150 Kystlaguner og strandsøer	30-40
1160 Større lavvandede bugter og vige,	30-40
1170 Rev	- 1
1180 Boblerev	- 1
1330 Strandenge	30-40
1340 Indlands saltenge	30-40
2130 Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)	10-20 ₂
2140 Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede)	10-20 ₂
2190 Fugtige klitlavninger	10-25 ₄
2250 Kystklitter med enebær	
3110 Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller (lobeliesøer)	5-10
3130 Ret næringsfattige søer og vandhuller med små amfibiske planter ved bredden	5-10
3140 Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger	5-10
3150 Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	- 11
3160 Brunvandede søer og vandhuller	5-10
3260 Vandløb med vandplanter	- 1
3270 Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter	- 1
4010 Våde dværgbusksamfund med Klokkelyng	10-25
4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)	10-20
6120 Meget tør overdrevs- eller skræntvegetation på kalkholdigt sand	15-25
6210 Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (vigtige orkidélokalteter)	15-25
6230 Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund	10-20
6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig bund, ofte med Blåtop	15-25 ₆
7110 Aktive højmoser	5-10
7140 Hængesæk og andre kærsumfund dannet flydende i vand	10-15 _{3,7}
7150 Plantesamfund med næbfrø, soldug eller ulvefod på vådt sand eller blottet tørv	10-15 _{3,7}
7210 Kalkrige moser og sumpe med Hvas Avneknippe	15-25
7220 Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	15-25 ₈
7230 Riggær	15-25 ₃

¹ Tålegrænsen for atmosfærisk belastning er ikke relevant, idet naturtyperne er naturligt kvælstofrige, ufølsomme for atmosfærisk tilførsel, eller forventes at modtage det største bidrag fra andre kilder, fx grundvand eller overfladenær afstrømning.

² Tålegrænsen for beskyttelse af laver (10 – 15 kg N ha-1år-1) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme laver på lokaliteten ønskes beskyttet.

³ Tålegrænsen for højmoser (5 – 10 kg N ha-1år-1) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme højmoserarter på lokaliteten ønskes beskyttet.

⁴ Tålegrænsen for oligotrofe søer (5 – 10 kg N ha-1år-1) benyttes for småsøer i klitlavninger.

⁵ Tålegrænsen for heder (10 – 20 kg N ha-1år-1) anvendes, hvis dværgbuske (lyng mv.) er hyppige.

⁶ Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fersk natureng, der kan være mere kvælstoffølsom.

⁷ Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fattigkær, der har tålegrænse i intervallet 10 – 20 kg N ha-1år-1

⁸ Naturtypen omfatter også Palludellavæld, der forventes at have tålegrænser i den lave ende af intervallet.

⁹ Baseret på tålegrænsen for laver.

¹⁰ Tålegrænsen bør modelberegnes. En modelberegning kan give lavere tålegrænser, ned til 7 kg N ha-1år-1

¹¹ Mange søer og vandhuller er eutrofieret som følge af næringstilførsel fra andre kilder. For de rene, ikke eutrofierede søer af type 3150 kan tålegrænsen for de øvrige søtyper på 5-10 kg N ha-1år-1 bruges, hvis søen er kvælstofbegrænset.

Tabel B.2.2.1 Tålegrænser for terrestriske naturtyper i habitatområdet (Skov- og Naturstyrelsen 2005)

Som det fremgår af tabel B.2.2.1 er det særligt højmose (7110), hængesæk (7140) samt sure overdrev og heder (6230 og 4030), der er følsomme overfor kvælstofbelastning. Riggær og kalkoverdrev er moderat kvælstoffølsomme med tålegrænser mellem 15-25 kg N/ha/år. Men riggær med en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter hører dog også til de særligt kvælstoffølsomme naturtyper med en tålegrænse på 5-10 kg N/ha/år. Derimod er naturtyper, der jævnligt overskyldes med næringsrigt havvand ikke særligt kvælstoffølsomme, det gælder bl.a. strandeng (1330), men her skal man være opmærksom på at partier med overdrev på strandvolde o.lign. kan være følsomme. For artsrige forekomster ligger tålegrænsen i den nedre ende af disse intervaller.

B.2.2.2 N-deposition og overskridelse af tålegrænser

Kvælstofdepositionen til danske land- og vandområder kommer fra en lang række danske og udenlandske kilder, primært husdyrproduktion (ammoniak) og forbrændingsprocesser (kvælstofoxider). I Jylland og på Fyn stammer ca. 60 % af kvælstofdepositionen fra husdyrproduktion, mens det på Sjælland og Bornholm drejer sig om ca. halvdelen eller under halvdelen (DMU, 2005). De gennemsnitlige tal dækker dog over store lokale variationer afhængig af den lokale husdyrtæthed og ruheden af naturområderne. I forhold til husdyrproduktionen er staldanlæg uden ammoniakbegrænsende teknik typisk den største kilde til landbrugets ammoniakfordampning.

I tabel B.2.2.2 er den gennemsnitlige afsætning af kvælstof opgivet som kommunevise gennemsnit af NH_y og NO_x for årene 2000, 2003 og 2004 beregnet med modellen DEHM-REGINA (Skov- og Naturstyrelsen 2005, Bilag 1 til Ammoniakmanualen. Opdatering af 15. december 2005, <http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/Tidligere/2003/ammoniakmanualen.htm>).

Baggrundsbelastningen i Brønderslev, Pandrup og Aabybro kommuner, hvori Natura 2000-området ligger, er mellem 12,9 og 15,4 kg N/ha/år, hvilket er lavere end landsgennemsnittet.

En betydelig del af NH_y -fraktionen består af ammoniak fra lokale husdyrbrug, som er ujævnt fordelt i landskabet. Hertil kommer, at afsætningen af ammoniak på forskellige overfladetyper varierer i forhold til ruheden. Der er derfor foretaget en korrektion af de kommunevise gennemsnitstal i forhold til lokal husdyrtæthed og til forskellige naturtypers ruhed inden for habitatområdet. Ruheden af naturarealerne (z_0) er vurderet på baggrund af kortlægningsdata (vedplantedækningen i TILDA). Korrektionen er foretaget ved hjælp af metoden beskrevet Ammoniakmanualen (Skov- og Naturstyrelsen 2003).

Det korrigerede kvælstofnedfald på naturområderne i Natura 2000 området ligger mellem 10 og 17,5 kg N/ha/år alt afhængig af den lokale husdyrtæthed og naturområdernes overfladeruhed, se tabel B.2.2.3.

Det skal understreges at der er tale om en foreløbig overslagsberegning, der bør følges op med en mere detaljeret beregning af kvælstofbelastning af de enkelte naturområder samt en modelberegnet tålegrænse. Blandt andet kan der være tale om stor variation inden for de enkelte naturområder som følge af varierende tilgroningsgrad, nærhed til lokale husdyrbrug mv.

Det vurderes umiddelbart, at der ikke i eller lige uden for habitatområdet er lokale enkeltkilder, der i sig selv er hovedbidragyder til kvælstofbelastningen og dermed hovedårsag til eutrofiering og forringet naturkvalitet i habitatområdet. Dette skyldes bl.a. at en stor del af ammoniakfordampningen fra husdyrproduktionen omdannes til langtransporterende luftforurening.

I langt hovedparten af de tilfælde, hvor eutrofiering vurderes at have negativ indflydelse på naturkvaliteten i de terrestriske naturarealer i habitatområdet, er årsagen således luftens gener.

	NHx (kg N/ha)	NOy (kg N/ha)	Total N (kg N/ha)
Arden	12,4	6,3	18,7
Brovst	7,6	5,7	13,3
Brønderslev	9,7	5,7	15,4
Dronninglund	9,1	6,3	15,4
Farsø	10,7	5,7	16,5
Fjerritslev	7,5	5,8	13,3
Frederikshavn	7,4	6,3	13,7
Hadsund	9,6	6,5	16,1
Hals	8,4	6,4	14,9
Hanstholm	7,4	6,4	13,8
Hirtshals	6,9	6,2	13,2
Hjørring	8,9	6,0	14,9
Hobro	12,1	6,0	18,1
Læsø	4,6	6,5	11,2
Løgstør	9,9	5,6	15,5
Løkken-Vrå	8,1	5,8	13,9
Møldrup	11,9	5,9	17,8
Nibe	9,6	5,7	15,3
Nørager	12,8	5,8	18,6
Pandrup	7,2	5,7	12,9
Sejfflod	8,8	6,1	14,9
Sindal	8,7	6,3	15,1
Skagen	4,7	5,9	10,6
Skørping	11,6	6,7	18,3
Støvring	11,3	6,0	17,3
Sæby	8,9	6,3	15,2
Aabybro	8,0	5,5	13,5
Aalborg	9,4	6,2	15,6
Aalestrup	12,1	5,8	17,9
Aars	11,6	5,7	17,3
Landsgennemsnit	9,1	6,8	15,9

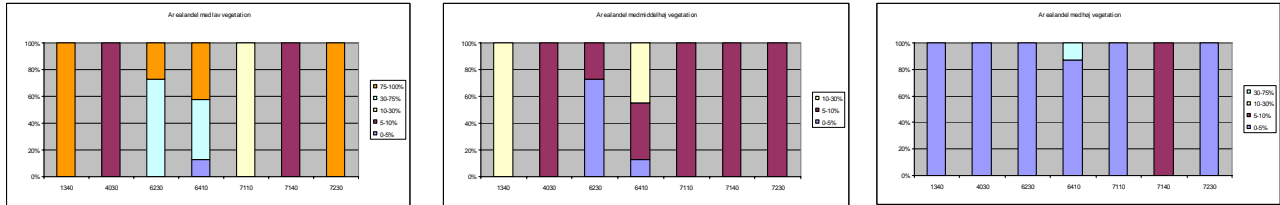
Tabel B.2.2.2. Baggrundsbelastningen (i kgN/ha/år) i de nordjyske kommuner. Kvalstof-depositionen er angivet som kommunevise gennemsnit af hhv. NHx (ammoniak og ammonium), NOy (kvalstofoxider, salpetersyre og nitrat) og total N (samlet tør- og våddeposition). Skov- og Naturstyrelsen, 2005.

N-belastning (kgN/ha/år) i forhold til tålegrænseintervallet			
Habitattype	10 - 12,5	12,5 - 15	15 - 17,5
1340		100% (2)	
4030		11% (1)	89% (2)
6230		27% (1)	73%(2)
6410	13% (2)	40% (1)	47% (4)
7110		42% (4)	58% (2)
7140			100% (1)
7230		100% (1)	

Tabel b2.1.3. Vurdering af de kortlagte terrestriske naturarealers belastning med luftbåren kvalstof i forhold til naturtypernes tålegrænseintervaller. For hver naturtype er angivet andelen af det samlede areal samt antal forekomster i forskellige intervaller af belastninger. Belastninger hvor den lokale N-belastning ligger under den nedre grænse i tålegrænseintervallet (tålegrænsen ikke overskredet) er markeret med grønt, N-belastninger, der ligger indenfor tålegrænseintervallet (overstiger den lave ende af tålegrænseintervallet) er vist med gult, og N-belastninger, der ligger over tålegrænseintervallet (overstiger den høje ende af tålegrænseintervallet) er markeret med rødt.

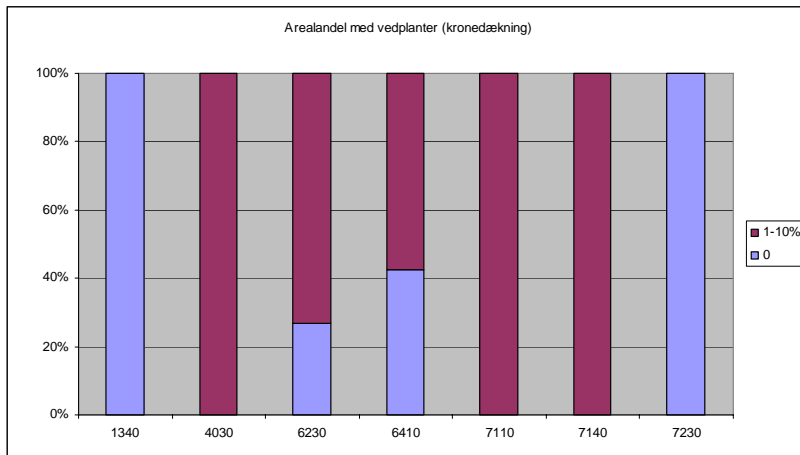
B.2.3 Tilgroning

B.2.3.1 Vegetationshøjde

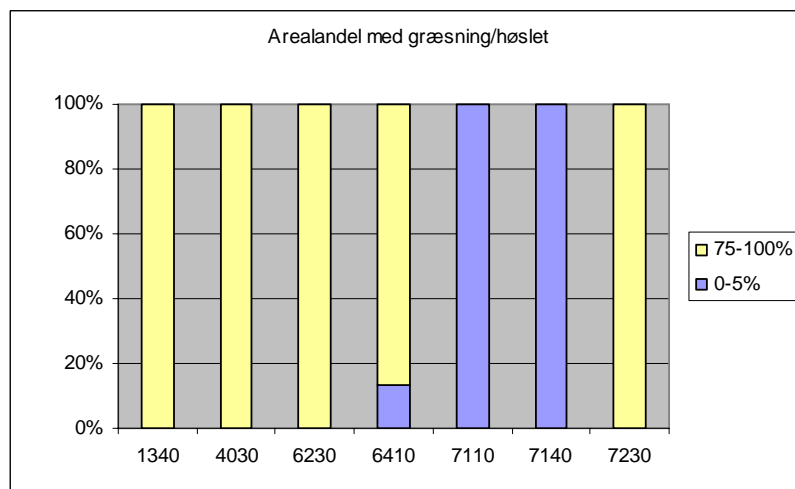
Figur B.2.3.1. Den procentvise arealandel af den enkelte habitatnaturtype, som indeholder henholdsvis lav, middelhøj og høj vegetation.

B.2.3.2 Vedplantedækning

Figur B.2.3.2. Den procentvise arealandel af vedplanter i de kortlagte habitatnaturtyper indenfor Natura 2000-området

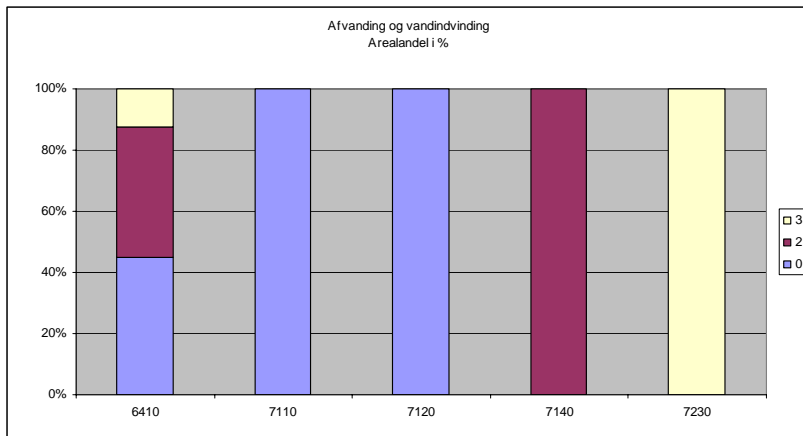
B.2.3.3 Arealandel med græsning og/eller høslet

Figur B.2.3.3 Den procentvise arealandel med høslet i de kortlagte habitatnaturtyper indenfor Natura 2000-området

B.2.4 Hydrologi

B.2.4.1 Afvanding og vandindvinding

Tabel B.2.4.1. Oversigt over afvanding og vandindvinding i de forekomster, hvor de våde naturtyper er registreret. 0: Er ikke vurderet 1: Afvanding og vandindvinding forekommer ikke. 2: Tegn på afvanding med uden tydelige vegetationsændringer 3: Afvanding medfører sommerudtørring og begyndende tilgroning 4: Udbredt tørlægning og tilgroning med tørbundsplanter 5: Fuldstændig tørlægning af hele arealet.

B.2.5 Invasive arter

Alle arealer med tilstandsvurderet naturtyper har 0 % i arealandel med forekomst af invasive arter

B.3 Plejetiltag igangværende indsats mm

Indenfor Natura 2000-området har Nordjyllands Amt udformet 1 plejeplan:

1. Del af Store Vildmose

Siden 1997 har amtet indgået 39 MVJ aftaler (348 ha) indenfor Natura 2000-området.

B.4. Vandløb

Habitatområde nr. 12: Store Vildmose

Vandløbene i Vildmosen er generelt ændret til afvandingskanaler der ligger dybt i terræn, og har humusfarvet vand,

Naturtype 3260, Vandløb med vandplanter, er ikke registreret i Natura 2000-området. Der er 31 km vandløb i området, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Opdatering af udpegningsgrundlaget:

Vandløbstyper, som indgår i udpegningsgrundlaget: 3260

Arter af rundmunde og fisk, som indgår i udpegningsgrundlaget: havlampret.

Revideret udpegningsgrundlag:

Intet

Foreløbig trusselvurdering:

Udgangspunktet for den foreløbige trusselvurdering er Vandrammedirektivets basisanalyse I og II.

Resume fra Vandrammedirektivets basisanalyse I-II:

I Natura 2000-området er der målsat 9 km vandløb. I år 2015 forventes 10 km vandløb at leve op til målsætningen, mens 8 km forventes ikke at leve op til målsætningen. Ingen af de målsatte vandløbsstrækninger er upåvirkede. Biologisk påvirkning finder sted i 15 km målsatte vandløb, i 18 km er der tale om fysisk påvirkning, og i 15 km er der

tale om hydrologisk påvirkning. Spærringer for fisk påvirker i øjeblikket 0 km vandløb, regulering påvirker 31 km, og vandløbsvedligeholdelse påvirker 31 km vandløb i området.

Undersøgelser har vist, at risikoen for udledning af miljøfarlige stoffer, er i forbindelse med udledninger fra punktkilder. Der er ikke tilstrækkelig viden herom.

Data: ingen

B.5. Søer

Habitatområde nr. 12: Store Vildmose (kun småsøer/vandhuller)

Kort beskrivelse:

Der findes en række § 3 beskyttede småsøer og vandhuller, hvor af hovedparten er beliggende i selve mosen. Størstedelen er ukendte, hvor naturtypen ikke er mulig at skønne. Desuden findes flere 3160 og én 3150.

Opdatering af udpegningsgrundlaget:

Søtyper, som p.t. indgår i udpegningsgrundlaget: 3150 + 3160.

Revideret udpegningsgrundlag: 3150 + 3160 (+ ukendte)

Foreløbig trusselvurdering:

En væsentlig trussel mod mosens eksistens er dræning.

En anden væsentlig påvirkning er eutrofiering, idet tilførslen af næringsstoffer til søerne er for stor. Dette medfører, at vandet farves grønt af alger, undervandplanter forsvinder og at iltindholdet svinger kraftigt. Næringsstofftilførslen formodes hovedsageligt at stamme fra atmosfærisk deposition.

Desuden kan der være en fremtidig risiko for tilgroning, hvis ikke området plejes.

Databilag - indhold:

Ingen data

B.6. Arter

B.6.1 Hedepletvinge (*Euphydryas aurinia*)

Artkode: 1065

I 2000 blev der iværksat en eftersøgning af Hedepletvinge, på foranledning af Skov- og Naturstyrelsen, denne undersøgelse har resulteret i "Handlingsplan for bevaring af den truede sommerfugl hedepletvinge" Link:

<http://www.sns.dk/natur/bevaring/pdfiler/hedeplet.pdf>

Nordjyllands Amt ansøgte i 2005 om midler til et life projekt: Life ASPEA (ASPEA = Action for sustaining the population of *Euphydryas aurinia*), med det hovedformål at forbedre levevilkårene for Hedepletvinge i Nordjylland gennem pleje og formidling om arten. Ansøgningen blev bevilget.

Projektet afsluttes ved udgangen af 2007. Da Nordjyllands Amt blev nedlagt pr. 31/12 2006, fortsætter projektet i Skov- og Naturstyrelsens, og de respektive kommuners regi.

Projektet har sin egen hjemmeside med to domænenavne:

www.hedepletvinge.dk og www.aspea.dk

Hedepletvinge lever i små kolonier på fugtige heder og på magre enge, der ikke gødes. Der skal være rigelige bevoksninger af planten djævelsbid (*Succisa pratensis*), der er den eneste plante som sommerfuglens æg lægges på, og dens larver lever af. Sådanne bevoksninger skal blot være på nogle få hundrede kvadratmeter, men skal være tætte.

Der er tale om en udpræget standsommerfugl, som ikke spreder sig over store afstande. Arten er derfor afhængig af kort afstand mellem eksisterende og potentielle levesteder.

Nordjylland rummer hele Danmarks bestand af Hedepletvinge. Her kendes den i dag fra 8 mindre lokaliteter.

Område nr. 12. Store Vildmose

Forekomst

Arten er sidst fundet i området i perioden 1990-1993 i forbindelse med atlasprojekt Danske Dagsommerfugle. Nordjyllands Amt er ikke i besiddelse af oplysninger, der kan placere fundet indenfor habitatområdet. Områdets karakter betyder at der er potentiale for en bestand, og det kan ikke udelukkes at hedepletvinge stadig findes i området. Eftersøgt med negativt resultat omkring Ryssengrave i 2006.

Status

Ukendt

Trusler

Tilgroning, gødskning og dræning.

Referencer:

Asbirk, S. & Christensen, T. (red.), 2000. Handlingsplan for bevaring af den truede sommerfugl hedepletvinge *Euphydryas aurinia*. Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen.

<http://www.sns.dk/natur/bevaring/pdffiler/hedeplet.pdf>

Stoltze, M., 1995. An annotated atlas of the Danish butterflies. – Zoologisk Museum, Københavns Universitet.

Stoltze, M., 1996. Danske dagsommerfugle. Gyldendal..

Stoltze, M., 1997. Dagsommerfugle i Danmark. Felthåndbog. Gyldendal.

Life projektet ASPEAs hjemmeside: www.hedepletvinge.dk eller www.aspea.dk

B.6.2 Havlampret (*Petromyzon marinus* L.)

Havlampretten er med en maksimal længde på 1 meter den største af de danske lampretarter.

Havlamprettens larver udvikler sig over en periode på 2-5 år i vandløbet før den vandrer i havet, og det gør dem sårbare overfor miljøforringelser så som forringet vandkvalitet, og forringelser af det fysiske miljø, eksempelvis i forbindelse med hårdhændet vedligeholdelse.

Gydningen foregår som hos Flodlampretten, idet forældrene samler sten og grus på vandløbsbunden til en rede hvori æggene lægges.

Havlampretten er snylter i det marine stadie - dvs. den suger sig fast til fisk og ernærer sig af disse. En god bestand af byttedisk er derfor vigtig

Den nuværende status for Havlampretten i Danmark er ukendt (Phil *et al.* 2000). Den mangelfulde status skyldes mangel på systematiske kvantitative og kvalitative undersøgelser efter Havlampretterne både i hav- og ferskvand. Overblik over bestanden opnås lettest ved undersøgelse i deres vandrings- og gydeperiode i ferskvand.

Der har kun været få registreringer af Havlampretten i Nordjylland. Der er ikke foretaget systematiske undersøgelser efter arten. Registreringerne er udelukkende resultatet af tilfældige observationer. Status for arten i Nordjylland må betragtes som ukendt eller muligvis ugunstig.

Havlampretten er anført som særligt opmærksomhedskrævende på Miljøministeriets gulliste over dyrearter i tilbagegang og arter, som Danmark i international sammenhæng har et særligt ansvar overfor (Stolze & Phil 1998). Den er ligeledes omfattet af EF's habitatdirektiv, over arter der tillægges særlig betydning indenfor det europæiske fællesskab.

Gunstig bevaringsstatus er vurderet i henhold til Søndergaard *et al* 2005.

Som forudsætning for at opnå større bestande af Havlampret vil der skulle gennemføres vandløbsforbedringer med henblik på at forbedre gyde- og vandringsmulighederne, herunder at skabe passage ved spærringer. Det er også en forudsætning at der i de marine områder findes et tilstrækkeligt fødegrundlag for arter.

Registreringer i habitatområderne:

Havlampretten er fundet i habitatområderne: 4, 5, 6, 14, 15, 20, 222.
Ved alle registreringer er der fundet mellem 1 og 3 individer.

Habitatområde 12

Udpegningsgrundlag:

Havlampret indgår i udpegningsgrundlaget, men bør udgå fra habitatområde 12, da der ikke er grundlag for egnede levesteder/gydeområder for arten.

Forekomst:

Havlampret er registreret i Ry Å (se habitatområde 15).

Status:

Ukendt.

Trusler:

Se habitatområde 15.

Referencer:

Andersen, P.M 2006. Observation af havlampret ved Liver Å (1992) og Rakkeby Å (1994).

Andersen, J.S. 2004. Oplysninger fra Brønderslev Lystfiskeriforenings fangster i forbindelse med elfiskeri.

Andersen, J.S. 2002. Oplysninger fra Brønderslev Lystfiskeriforening vedr. fangster af havlampret i Ry Å.

Andersen, P.M 2001. Observation af havlampret ved Mariendal Mølle.

Moenslund, B. & Hvidt, C. B. 2001. Fisk i Hvidbjerg Å systemet 2000-2001.

Christiansen. 2004. Registrering af havlampret fanget i ruse i indløbet til Oue Mølle Dambrug af dambruger.

Lassen, H.H. 2006. Personlig oplysning om fangst af havlampret.

Moenslund, B. 2006. Fisk i Stor Å systemet 2004-2005.

Olesen, T.M. & Jessen, B.H. 2006. Status for vandløbsfisk i Nordjyllands Amt. Rapport fra Nordjyllands Amt in prep.

Olesen, T.M. & Lassen, H.H. 2003. Notat vedr. fund af havlampret i Binderup Å. Notat fra Nordjyllands Amt

Phil, S., Ejrnæs, R. Søndergaard, B., Aude, E., Nilesen, K.E., Dahl, K. & Laursen 2000. Naturtyper og arter omfattet af EF-Habitatdirektivet. Indledende kortlægning og foreløbig vurdering af bevaringsstatus. Danmarks Miljøundersøgelser, 219 pp, faglig rapport fra DMU, nr. 322.

Stolze, M. & Phil, S. 1998. Gulliste 1997 over planter og dyr i Danmark. Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.

Søgaard, B., Skov, F., Ejrnæs, R., Nielsen, K.E., Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Bregnballe, T., Madsen, J., Baatrup-Pedersen, A., Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Møller, P.F., Riis-Nielsen, T., Buttenschøn, R.M., Fredshavn, J., Aude, E. & Nygaard, B. 2005: Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af

EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EFfuglebeskyttelsesdirektivet. 3. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser. 462 s.
- Faglig rapport fra DMU, nr. 457. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>

B.6.3 Odder (*Lutra lutra*)

Odder blev overvåget i det landsdækkende NOVANA-overvågningsprogram i 2004. For Nordjyllands Amt var der tale om en klar fremgang, da odderen blev fundet i alle eftersøgte vandløbssystemer i amtet. Odderen blev registreret på 136 ud af 150 stationer, hvilket svarer til en fremgang fra 38 % positive stationer til 90 % positive stationer.

Odderovervågninger er afrapporteret til DMU og kan ses på:

http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrappporter/rapporter/FR582.pdf

Odderens foretrukne levesteder er pilekrat, samt elle- og askesumpe (91E0) langs de vandløb (3260), hvor arten finder hovedparten af sin føde. Odderen opholder sig ligeledes langs med vores kyster, og selvom det først og fremmest er i vandløbene, at Odderen etablerer territorier og opfoster sine unger, er der flere eksempler på ynglelokaliteter i mole- og havneanlæg langs kysten. Lavvandede kyst- og fjordområder fungerer ligeledes som en slags refugium for Odderen i kolde vintre med isdækkede vandløb, hvor odderen så kan fiske fra våger i isen.

Spor efter Odder, enten i form af markeringer, spor eller oddergrave er fundet i alle de områder Odderen er udpeget for.

Det vurderes at Odderen er vidt udbredt i Nordjylland. Natura 2000 områder, hvor der er et udbredt system af vandløb og/eller søer med væsentlige forekomster af de primære levesteder for Odder, foreslås derfor opgraderet som levested for Odderen, således at Odderen her medtages i udpegningsgrundlaget. Det gælder for habitatområde nr. 18 og 216.

Trusler:

Trafikdrab af odder udgør en stor trussel alle steder, hvor vandløbene krydses af veje. Problematikken opstår dels fordi Odderen ikke har fysisk mulighed for at passere under vejen på grund af f.eks. for lille rør-diameter, høj vandstand eller opstemninger. En anden mulighed er, at odderen har til vane at søge op på brinkerne for at markere sit territorium netop på markante steder langs vandløbene (vejbroyer, tilløb, sandbrinker mm). Afhjælpning af dette kan ske ved afværgeforanstaltninger såsom faunapassager under vejbroen og ved udlægning af sandbanker, som giver Odderen en markeringsmulighed i umiddelbar tilknytning til brinken. En udarbejdelse af såkaldte sorte pletter i forhold til indrapporterede trafikdrab af Odder er en anden mulighed i mht. prioritering af, hvor man bør sætte ind med afværgeforanstaltninger.

Rusefiskeri med ruser har tidligere udgjort en stor trussel mod odder, problemet vurderes dog at være mindsket med den lovmæssige indgriben med krav om brug af stopriste i ruser.

Udpegningsgrundlag:

Odderen er på udpegningsgrundlaget i følgende habitatområder: 4, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 177, 217 og 222. Der opfordres til at Odderen medtages på udpegningsgrundlaget i habitatområde nr. 18 og 216.